

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

PŘEDČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH A ŠKOLNÍCH
DRUŽINÁCH

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.

Autor práce: Hana Černá

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 4.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 29. 3. 2017

.....
podpis

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Heleně Zbudilové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a vedení práce. Cením si její ochoty a trpělivosti při společných konzultacích.

Poděkování patří také učitelkám a vychovatelkám, které se na výzkumu aktivně podílely.

OBSAH

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Uvedení do tématu a vymezení základních pojmů.....	8
1.1 Předčtenářská gramotnost.....	9
1.2 Čtenářská gramotnost.....	10
1.2.1 Čtenářská gramotnost v RVP PV.....	12
1.3 Čtenářský postoj a zájem.....	13
1.4 Projekty podporující čtenářskou gramotnost.....	14
2. Vývoj čtenáře a faktory ovlivňující předčtenářskou gramotnost.....	17
2.1 Předčtenář v rodině.....	17
2.2 Předčtenář v mateřské škole.....	18
2.3 Předčtenář v knihovně.....	20
2.4 Aktivity a prostředky vedoucí k rozvíjení čtenářské gramotnosti v předškolním období.....	21
3. Tematický záběr textů z časopisů <i>Informatorium 3-8</i> a <i>Rodina a škola</i> v období 2010-2016.....	22
3.1 Rozdělení článků a jejich výskyt.....	22
3.1.1 Rozhovory.....	23
3.1.2 Aktivity z praxe a inspirace pro čtenáře.....	27
3.1.3 Tipy na knihy.....	31
3.1.4 Obecné zprávy.....	34
3.2 Shrnutí.....	36
PRAKTICKÁ ČÁST	
4. Metodologie výzkumu.....	38
4.1 Představení instituce.....	38
4.2 Cíl výzkumného šetření.....	39
4.3 Technika sběru dat.....	39
4.4 Výsledky šetření.....	40
4.4.1 Zpracování výsledků.....	40
4.4.2 Shrnutí výsledků.....	52
Závěr.....	54
Seznam použitých zdrojů.....	56

Přílohy.....	59
Abstrakt.....	67
Abstract (Abstrakt v anglickém jazyce).....	68

Úvod

V současné době dávají děti ve svém volném čase přednost méně náročným a zábavným aktivitám, než je četba, a příčin je hned několik. Velkou konkurencí knih jsou počítačové hry, sociální sítě nebo televize, která poskytuje dítěti pohodlí a nenáročný způsob trávení volného času. Tyto mediální aktivity nemají pouze zápornou stránku, ale jejich nadměrné užívání může působit negativně na čtenářskou gramotnost a může narušit vztah k četbě. Zásadní roli hrají začátky čtenáře, které následně ovlivňují jeho postoj ke knihám a četbě samotné. Začínající čtenář musí zvládnout techniku čtení, což je pro něj z počátku namáhavé. Proces není jednoduchý a vyžaduje učení a trénink. Jeden z dalších důvodů nezájmu o knihy spočívá v tom, že dítě často vnímá čtení jako povinnost, proto je důležitá motivace a podpora čtenářství od rodiny i pedagogů.

S rozvíjením vztahu ke knihám je potřeba začít již v raném věku, proto jsem zvolila téma bakalářské práce: *Předčtenářská gramotnost v mateřských školách a školních družinách*. Mezi oblasti rozvoje, kterým se věnují vychovatelé a učitelé v mateřských školách a školních družinách, mimo jiné patří také oblast předčtenářské gramotnosti. Dítě nejdříve získává schopnosti a dovednosti předcházející čtení a postupem času se z něj stane čtenář, který díky četbě získává informace, znalosti, dovednosti a vytváří si určité hodnoty a postoje.

Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první kapitole teoretické části budou vymezeny základní pojmy spojené s tématem a stručně čtenáře seznámí s vybranými projekty, které slouží k podpoře rozvoje čtenářství. Bude poukázáno na důležitost vývoje předčtenáře v rodině, v mateřské škole a v knihovně. Dále budou analyzovány texty tematické zaměřené na danou problematiku, které vyšly v letech 2010-2016 v časopisech *Informatorium 3-8* a *Rodina a škola*. Tyto časopisy byly vybrány, protože jsou zaměřené na předškolní a mladší školní věk dítěte a dítě v tomto období zpravidla navštěvuje mateřskou školu či školní družinu. Texty budou rozděleny do skupin podle kategorií i obsahu; nejvýznamnější z nich budou analyzovány. Praktická část bude obsahovat výzkumné šetření provedené ve vybrané Mateřské škole a školní družině Černovice. V závěru budou shrnuty výsledky výzkumu z těchto konkrétních zařízení.

V práci se nejvíce bude odkazovat na prameny z pera Kateřiny Homolové a Ivy Tomáškové. Dalším inspirativním zdrojem bude výzkum *České děti jako čtenáři*, který

se realizoval v letech 2013 a 2014. Hlavním cílem bakalářské práce bude získat přehled o základních pojmech spojených s předčtenářskou gramotností, popsat vývoj předčtenáře v různých prostředí, provést analýzu tematických článků a vyhodnocení údajů získaných výzkumným šetřením.

1. Uvedení do tématu a vymezení základních pojmů

„Platí-li, že vzdělání je důsledek čtení, pak platí i to, že upadá-li čtenářská gramotnost, snižuje se zákonitě i celková úroveň vzdělání.“

J. Trávníček

Žijeme v době, kdy počítač, tablet nebo mobil je pro většinu lidí samozřejmostí. Člověku, který tyto pomůcky používá každý den, se může zdát, že čtení knih přestává být důležité, když máme tolik technických vymožeností. Tento vývoj techniky nám však má primárně sloužit k usnadnění práce, je nám k dispozici při získávání nových informací a jejich zpracování.

Lidé vyrůstající ve 21. století jsou už od dětství v přímém kontaktu s výše zmíněnými prostředky současné doby a nemálo z nich s nimi tráví většinu svého volného času. Nechybí kvůli moderní technice dětem osobní kontakt s kamarády, s rodiči a například i s přírodou? Ve společnosti se začaly častěji objevovat otázky typu: Umí si dnešní děti hrát? Mají dostatek pohybu? Co dělají ve svém volném čase? Čtou?

U otázky čtení se pozastavíme. Především kvalitní čtení, porozumění čtenému textu a celkové vyhledávání a zpracování informací, jsou schopnosti, které jsou pro život člověka nezbytné. Tyto schopnosti získáváme téměř od narození. U předškolních a mladších dětí je důležitý kontakt s knihou, předčítáním a u starších dětí je důležité, aby četly a chtěly číst. Čtením se rozvíjí celá osobnost člověka. Rozvíjí se myšlení, řeč, komunikace, kvalita pozornosti, čtení podporuje fantazii, představivost, zlepšuje paměť a rozšiřuje slovní zásobu. Čtení také pomáhá vytvořit si vlastní názory a utváří v dětech důležité hodnoty. Je žádoucí děti ke čtení nenutit a motivovat je k samostatné četbě, tak aby brzy pochopily význam četby pro ně samotné. Dovednost čtení bychom neměli předkládat jen jako nezbytnou povinnost, ale dětem bychom měli dostatečně předložit, že četba je radost, odpočinek a zábava, kterou mohou naplnit svůj volný čas.

Aby sportovec, herec či zpěvák dosáhl úspěchů, musí projít obdobím dřiny, učí se novým věcem, zdokonaluje se a pracuje na sobě samém. Sportovec chodí před závody trénovat, herec se učí texty a improvizaci, zpěvák pracuje se svým hlasem. Cesta k úspěchu není „procházka růžovou zahradou.“ Jedinec je vystaven překážkám, které musí překonávat, problémům, které se snaží vyřešit a stejná je i cesta ke čtenářské gramotnosti.

Než se člověk stane čtenářsky gramotným, prochází obdobím předčtenářské gramotnosti, což je období, kdy se rozvíjí kompetence potřebné pro čtení. Mezi takové

schopnosti a dovednosti lze zařadit: „...rozvoj smyslů, zraková a sluchová analýza a syntéza, orientace v prostoru, čase, pravolevá orientace, hrubá a jemná motorika, řeč, komunikační schopnosti, kresba, myšlení, představivost, fantazie.“¹ Z počátku se snažíme, aby dítě pochopilo princip čtení, znalo tvary písmen a dokázalo je spojit s hláskou. Dále by mělo zvládnout propojit písmena do slov a vědět, co slova znamenají a správně je vyslovovat. Dítě musí být na čtení dostatečně připraveno a mělo by zvládnout překonat počáteční potíže, které se mohou objevit. Na přípravu a průběh čtení mají bezesporu největší vliv rodiče a poté mateřská a základní škola. Každé dítě, které je vedeno správným způsobem, se postupem času naučí číst.

1.1 Předčtenářská gramotnost

Předčtenářská etapa dítěte je rozdělena na mladší období (do 3 let) a na starší období (3-6 let), stejně jako se rozděluje předškolní období dítěte. Zájem o knihy začíná v nejtútlejším věku a projevuje se listováním v knize a prohlížením si obrázků. Pro děti obrázky znamenají symboly, které časem poznávají a pojmenovávají. Postupně s přibývajícím věkem přechází od čtení obrázků jako symbolů k poznávání a čtení jednotlivých písmen abecedy.

„Přestože dítě v předčtenářské etapě dosud neumí číst, můžeme u něj rozlišovat vývojová období, kterými prochází jeho porozumění písmu v předškolním a nejmladším školním věku. Vágnerová (2001) nabízí etapizaci dle Ferreiové:

- 1) *presylabické období – největší důraz je kladen na formu, která slouží jako předloha při hře na čtení, dítě textu nerozumí a interpretuje si jej samo, snaží se o nápodobu, aby pochopilo význam této činnosti,*
- 2) *sylabické období, ve kterém si dítě uvědomuje vztah mluvené a psané řeči,*
- 3) *alfabetické stadium je počátkem výuky čtení a psaní.“²*

Pro úspěšné čtení a rozvinutí čtenářské gramotnosti je důležité období do šesti let. *„V tomto období hovoříme o předčtenářské gramotnosti, protože dítě zatím*

¹ TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0. s. 18.

² VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8. s.23.

*smysluplně nečte, ale rozvíjejí se potřebné kompetence pro čtení.*³ Především v mateřské škole se dbá na rozvoj smyslového vnímání, zejména zrakového a sluchového, na kognitivní rozvoj a na procvičování a zdokonalování řečových dovedností, které později ovlivňují kvalitu čtení.

1.2 Čtenářská gramotnost

Čtenářskou gramotnost řadíme mezi nejdůležitější gramotnosti, protože samotné čtení je předpokladem k rozvoji dalších gramotností. Bez této rozvinuté gramotnosti se člověk neobejde, potřeba čtení a porozumět čtenému se objevuje na každém kroku. Díky této gramotnosti jsme schopni se vzdělávat, získávat další znalosti, vědomosti a dovednosti.

Začít se věnovat tématu čtenářské gramotnosti je potřeba co nejdříve. Čtenářskou gramotností jako takovou jsme vybavováni zejména po nástupu na základní školu a kromě rodiny mají na rozvoji velkou zásluhu především učitelé českého jazyka. Ke čtení by však měli vést učitelé každého předmětu, na což je podstatně zapomínáno.

Dítě, které prošlo předčtenářskou přípravou, ať už v rodině či jen v mateřské škole, je s knihou seznámeno a má ke knize vztah. Takové dítě má začátky na základní škole jednodušší oproti dětem, pro které je práce s knihou cizím tématem.

Pro pojem čtenářské gramotnosti je několik definic, některé z nich si uvedeme:

*„Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.“*⁴

Definice PISA

*Čtenářská gramotnost je schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti.*⁵

³ TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0. s. 12.

⁴ TAMTÉŽ, s. 10-11.

⁵ STRAKOVÁ, J. a kol: *Vědomosti a dovednosti pro život*. ÚIV, Praha: Tauris, 2002. ISBN neuvedeno. s. 10.

Definice PIRLS

Čtenářská gramotnost je schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivci, a tyto formy používat. Mladí čtenáři mohou odvozovat význam z široké škály textů. Čtou, aby se učili, aby se zapojili do společenství čtenářů, a pro zábavu.“⁶

Čtenářská gramotnost má několik rovin: „(...) vztah ke čtení, doslovné porozumění, vysuzování a hodnocení, metakognice, sdílení a aplikace.“⁷

Některé z těchto rovin můžeme začít ovlivňovat už od raného dětství v předčtenářském období, což si ukážeme na konkrétních příkladech.

Vztah ke čtení je ta rovina, kterou lze budovat už od nejtělejšího věku dítěte. V období do šesti let vznikají návyky hygienické, pracovní, návyk chování k ostatním lidem, získávání vztahu ke vzdělání a vztahu k četbě. Utvářejí se určité postoje a hodnoty. Hlavní roli hrají první získávané zkušenosti v jakékoli oblasti, pokud tedy dítě prožije příjemnou zkušenost spojenou s knihou, je pravděpodobné, že ke knize získá kladný vztah. Při správném přístupu si takový vztah bude upevňovat a dále rozvíjet. Hlavní činností, díky které se u dítěte formuje kladný vztah ke knize a čtení, je předčítání. Pokud dítě vyrůstá ve čtenářsky podnětném prostředí, je motivováno se ke knihám vracet a vytvářet si na knihy svůj názor.

Rovina doslovného porozumění spočívá v tom, jakou slovní zásobu dítě má. V případě nedostatečné slovní zásoby má problém pochopit smysl některých slov a je vhodné dítěti vysvětlit slova, kterým nerozumí. Rozšiřovat slovní zásobu je možné běžným povídáním, vyprávěním zážitků, čtením a zvolit také můžeme různé známé slovní hry (slovní fotbal, řetězová pohádka a další).

Rovina aplikace znamená, laicky řečeno, že dítě uplatní čtení v dalším životě nebo v následujících činnostech. V mateřských školách se často objevuje metoda

⁶ Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti PIRLS 2001: Koncepce hodnocení. ÚIV, Praha: 2001.

Překlad: 2002. [online], [cit. 2016-11-03], ISBN neuvedeno. s. 5.

Dostupné z: <<http://www.csicr.cz/getattachment/cz/O-nas/Mezinarodni-setreni-archiv/PIRLS/PIRLS-2001/Publikace-Koncepce-hodnoceni-PIRLS-2011.pdf>>

⁷ TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0. s. 9-10.

kreslení přečteného, což děti nutí přemýšlet, o čem se četlo a následně vymyslet, jak příběh ztvárnit, tudíž se rozvíjí také tvořivé myšlení.

Ostatní roviny zahrnují schopnosti kritického hodnocení, porovnávání a sdílení s ostatními. Náměty na rozvíjení čtenářské gramotnosti z hlediska všech rovin nalezneme například v knize *Čtení není žádná nuda*⁸ od Olgy Černé.

1.2.1. Čtenářská gramotnost v RVP PV

Čtenářská gramotnost v *Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání* (dále *RVP PV*) je zahrnuta v podoblasti *Jazyk a řeč*, která spadá do jedné z pěti vzdělávacích oblastí nazvané *Dítě a jeho psychika*.

„Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- *rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)*
- *rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu*
- *osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)“⁹*

Dále jsou vybrány očekávané výstupy, které se nejvíce dotýkají tématu čtenářské gramotnosti:

- *„(...) vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách*

⁸ ČERNÁ, O. *Čtení není žádná nuda*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0720-7.

⁹ Výzkumný ústav pedagogický v Praze, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 2004. [online], [cit. 2016-11-03], ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>

- vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)
- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách)
- formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat
- naučit se z paměti krátké texty
- sledovat a vyprávět příběh, pohádku
- popsat situaci (skutečnou, podle obrázku)
- chápat slovní vtip a humor
- sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech
- utvořit jednoduchý rým
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film, užívat telefon“¹⁰

Aby bylo určitým způsobem dosaženo očekávaných výstupů, je v *RVP PV* uvedena široká vzdělávací nabídka, kterou pedagog dítěti nabízí. V nabídce nechybí prohlížení a „čtení“ knížek, diskuze, vyprávění, rozhovory a další činnosti vedoucí k rozvoji čtenářské gramotnosti. V *RVP PV* je také upozorňováno na možná rizika, která by mohla ohrozit rozvoj jedince.

1.3 Čtenářský postoj a zájem

Ve věku od 3 do 6 let dítě zpravidla navštěvuje mateřskou školu, kde mívá možnost setkat se s různými druhy literatury. Díky aktivitám jako jsou například básničky, říkanky a hry se slovy, se v dítěti utváří postoj ke čtenářství a čtenářský zájem. „*Postoj ke čtenářství je komplexním vztahem jedince ke všem projevům fenoménu existence (umělecké) literatury a k procesu jejího přijímání.*“¹¹ Postoj ke čtenářství lze vyvodit ze subjektivních názorů jedince, které formuluje o knihách, autorech, o postavách a podobně. Tyto názory se však v průběhu vývoje jedince mění a spolu s názory se mění i čtenářský vkus (Jiný čtenářský vkus bude mít osmiletý chlapec, než dospívající muž).

¹⁰ Výzkumný ústav pedagogický v Praze, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 2004. [online], [cit. 2017-01-15], ISBN 80-87000-00-5.

Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>

¹¹ HOMOLOVÁ, K. *Dětský a dospívající čtenář*. Slezská univerzita v Opavě, 2013. ISBN 978-80-7248-952-7. s. 30.

Jestliže inteligence dosáhne určitého vývojového stupně, jedinec začne poznávat písmena a získává schopnost číst texty. Zahájením samotné četby vzniká čtenářský zájem. „*Poměr čtenáře ke knize je určován celou řadou činitelů, především pak individuálními zkušenostmi, jeho čtenářskou vyspělostí, kultivovaností, zralostí, celkovou inteligencí, zájmovým zaměřením apod.*“¹² S inteligencí také značně souvisí, jak rychle se jedinec naučí číst, jestli ho čtení zaujme a bude ho naplňovat. To samozřejmě ovlivňuje i kulturní a sociální prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá.

1.4 Projekty podporující čtenářskou gramotnost

V předchozích letech byly uskutečněny výzkumy sloužící ke zjištění, jakých výsledků dosahují děti ve čtenářské oblasti. Jedním z nich je průzkum s názvem *České děti jako čtenáři*, který byl uskutečněn v letech 2013-2014. „*Cílem tohoto projektu bylo výzkumné šetření zaměřené na četbu knih, čtenářské chování českých dětí, obvyklé způsoby trávení volného času, vlivy rodinného a školního prostředí na vztah dětí ve věku 6-14 let ke knihám a čtení obecně. Dalším záměrem studie bylo rovněž zjistit, do jaké míry je kniha a čtení obecně součástí životů dětí a zda platí, že je v současnosti již značně vytlačována multimediálními a počítačovými vymoženostmi.*“¹³ Pro výzkum byla zvolena cílová skupina dětí ve věku 6-14 let. Zmíníme dva stěžejní výsledky výzkumu, které jsou uváděny v komparaci s výzkumem *Jak čtou české děti* z roku 2003. Při komparaci šetření odborníci dopěli k těmto závěrům: „*České děti čtou méně než před deseti lety knížky a časopisy*“¹⁴ a „*(...) vzrostl především podíl dětí, které nečtou knížky nikdy. Od roku 2003 však také výrazně vzrostl podíl dětí s přístupem na internet a rovněž doba strávená u internetu.*“¹⁵ Realizace několika projektů, kterých se děti mohou zúčastnit především ve svém volném čase, může docílit zvýšení počtů aktivních čtenářů a u dětí mohou podpořit nebo zvýšit zájem o čtení knih. Rodiče, školy i knihovny by se měly především zaměřit u podobných akcí na nejmladší generaci čtenářů, protože vztah k četbě se formuje již v raném období.

¹² TAMTÉŽ, s. 31.

¹³ HOMOLOVÁ, K. a spol. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-492-8. s. 12.

¹⁴ TAMTÉŽ, s. 86.

¹⁵ TAMTÉŽ s. 86.

Vybrané projekty, které se realizují na podporu čtenářské gramotnosti: *Noc s Andersenem*, *Celé Česko čte dětem*, *Rosteme s knihou*, *Čtení pomáhá*, soutěž *Kamarádka knihovna* a další.

Noc s Andersenem

První *Noc s Andersenem* se uskutečnila v uherskohradištské knihovně v roce 2000, zúčastnilo se jí 20 malých čtenářů, kteří si užili noc plnou pohádek, soutěží, her a překvapení.

Psycholog Václav Mertin tvrdí, že jednoduchou cestou, jak děti přivést ke čtení je dát jim osobní příklad. Zrodil se tedy nápad na předčítání v knihovně před usínáním a následným nocováním. Právě metoda osobního vzoru v předčítání, která je tolik zdůrazňována, vedla k prvnímu nocování v knihovně. Zároveň se oslavil Mezinárodní den dětské knihy, který se připomíná 2. dubna v den narození známého dánského pohádkáře Hanse Christiana Andersena. Cílem projektu bylo také ukázat dětem, že čtení je dobrodružství. O uskutečnění projektu se díky mediálním prostředkům šířily informace rychle a následující rok projekt proběhl hned v několika knihovnách, v roce 2002 se nocovalo už na 72 místech.¹⁶ Projekt byl navržen především pro knihovny, ale díky iniciativě pedagogů se v dalších letech nocovalo i na základních školách, v domech dětí a mládeže a v podobných prostorech.

Celé Česko čte dětem

V roce 2006 se Eva Katrušková rozhodla založit obecně prospěšnou společnost s názvem *Celé Česko čte dětem*. Stala se tak zakladatelkou a ředitelkou společnosti, jejímž posláním je: „*Prostřednictvím společného čtení budovat pevné vazby v rodině. Pravidelné předčítání dětem má obrovský význam pro rozvoj jejich emocionálního zdraví. Předčítání rozvíjí paměť a představivost, učí myšlení. Předčítání utváří pevné pouto mezi rodičem a dítětem.*“¹⁷ Společnost se zabývá několika aktivitami: čtení dětem v nemocnici, babička a dědeček do školky, různé semináře, sbírky a podobně. Aktivitami se snaží podpořit emocionální zdraví dětí a projekt apeluje zejména na rodiče, aby denně četli svým dětem alespoň 20 minut.

¹⁶ Srov. *O projektu*, [online], [cit. 2017-01-14]. Dostupné z: <<http://www.nocsandersenem.cz/o-projektu.html>>

¹⁷ *Celé Česko čte dětem.cz : Čtěme dětem 20 minut denně, každý den* [online]. 2006 [cit. 2017-01-14]. Dostupné z: <<http://celeceskoctedetem.cz/o-nas/poslani>>

Rosteme s knihou

Jedná se o kampaň, která má za cíl podpořit snahu rodičů, kteří chtějí, aby jejich děti měly celoživotní a kladný vztah ke knize. Kampaň byla zahájena na podzim roku 2005 společností *Svaz českých knihkupců a nakladatelů Svět knihy, s.r.o.* „*Motivací zrodu kampaně byla právě snaha zapojit nakladatele a knihkupce do aktivit podporujících trvalý vztah společnosti k četbě knih.*“¹⁸ Organizují se setkání autorů a ilustrátorů s dětmi a různě nápadité soutěže, jejichž cílem je motivovat více dětí k četbě. Na webových stránkách poskytují tipy rodičům, pedagogům i knihovníkům, jaké knihy vybírat pro různé věkové kategorie, informují o tom, co se děje, a tím poskytují přehled o divadelních představeních, o novinkách a tak dále.

Čtení pomáhá

Úkolem školáka, který se zapojí do tohoto projektu, je přečíst knihu z daného výběru a následně vyplnit test. Žák za každé úspěšné vyplnění získává kredit padesát korun. Dětský čtenář rozhodne, kdo obdrží pomoc a částku věnuje na jeden z nominovaných dobročinných projektů. *Čtení pomáhá* ročně podpoří více než 100 charitativních projektů sumou 10 milionů korun.¹⁹

Kamarádka knihovna

Kamarádka knihovna je soutěž o nejlepší knihovnu pro děti (tedy oddělení pro děti ve veřejné knihovně). Autorkou soutěže je Zlata Houšková. V roce 2016 byl vyhlášen už šestý ročník, jehož vítěz bude oznámen v červnu 2017.

Knihovna se přihlásí do soutěže a od dětí shromažďuje tak zvané vysvědčení, ve kterém jsou uváděné zpětné reakce dětí na spokojenost s knihovnou. Poté odborná porota hodnotí výsledky podle předem stanovených kritérií a vybere tu nejlepší knihovnu, která bude nositelkou titulu *Kamarádka knihovna* pro daný rok.²⁰

Všechny projekty mají jedno společné, a to, že se snaží motivovat a přivést k četbě co největší počet dětí. Ve společnosti přetrvává názor, že čtenářů ubývá, což vede ke zvyšujícímu se počtu nových projektů podporujících čtenářství.

¹⁸ HOMOLOVÁ, K. *Dětský a dospívající čtenář*. Slezská univerzita v Opavě, 2013. ISBN 978-80-7248-952-7. s. 90-91.

¹⁹ Srov. *O projektu, Čtení pomáhá*. [online]. [cit. 2017-01-14].

Dostupné z: <<http://www.ctenipomaha.cz/>>

²⁰ Srov. *O projektu, Kamarádka knihovna*. [online]. [cit. 2017-01-15].

Dostupné z: <<http://kamaradkaknihovna.cz/>>

2. Vývoj čtenáře a faktory ovlivňující předčtenářskou gramotnost

Z obecného hlediska se člověk stává čtenářem v době, kdy se naučí číst. Zpravidla se člověk učí číst po nástupu do první třídy základní školy. Tam začíná poznávat jednotlivá písmena, číslice a získává základní poznatky o světě. Postupem času se jedinec zdokonaluje v počítání, psaní a čtení, stává se z něj také čtenářsky gramotný člověk.

Každý, kdo se naučil číst, procházel předčtenářským obdobím. V té době má na jedince velký vliv rodina a mateřská škola, později škola základní a popřípadě školní družina.

2.1. Předčtenář v rodině

Rodina je základem pro utváření osobnosti jedince po stránce fyzické, psychické, sociální a spirituální. Má několik funkcí: biologicky-reprodukční, ekonomickou, emocionální, zabezpečovací, ale mezi nejdůležitější řadíme funkci socializačně-výchovnou, která zásadně ovlivňuje morální a kognitivní vývoj jedince.²¹ Právě v rodině se dítě poprvé setkává s knihou a čtením jako takovým. Dítě dělá to, co vidí kolem sebe, učí se nápodobou. Proto je vhodné, když knihu vidí u rodičů jako součást běžného dne.

Rodiče mohou výrazně přispět hlasitým předčítáním k probuzení zájmu dítěte o knihy. *Ve věku předčtenářském vystupují rodiče v roli expertních čtenářů a vypravěčů, zprostředkovávají mu nejen obsah čteného, ale působí rovněž jako vzor hodnoty čtení.*²² Právě pravidelné předčítání rodiči, vytváří u dětí pozitivní vztah ke knihám. Mimo jiné je to jeden ze způsobů, jak s nimi společně trávit volný čas. V rodinách bývá zvykem čtení pohádky před spaním, což je také varianta, jak dětem knihy postupně představovat. *„Budou-li rodiče číst s dětmi společně a nahlas, děti se rychle naučí, že čtení je nejen důležité, ale především zjistí, že čtení je příjemná činnost, zábava.“*²³ Nejen samotným čtením dochází k upevňování a zkvalitnění vztahů mezi rodiči a dětmi. Důležité jsou také společné rozhovory, rozebírání děje a diskuze nad

²¹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Academia, Praha, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9. s. 386.

²² HOMOLOVÁ, K. *Dětský a dospívající čtenář*. Slezská univerzita v Opavě, 2013. ISBN 978-80-7248-952-7. s. 85.

²³ TAMTÉŽ s. 98.

knihami. Pravidelné čtení dětem rozvíjí slovní zásobu, paměť, představivost a kognitivní procesy.

Pokud zařadíme hlasité předčítání či vypravování příběhů do každodenních činností, stávají se podnětem proto, aby dítě samo projevilo zájem stát se později čtenářem. Zvolením vhodně dlouhé doby předčítání předejdeme tomu, že se dítě nezačne nudit a nezíská ke knize odpor. Smysluplnější je tedy volit dobu kratší, zejména u menších dětí, protože jejich soustředěnost není dlouhodobá. Kromě věku bychom neměli zapomínat zhodnotit, jaké zkušenosti dítě s knihou má, a tudíž přihlídnout i k volbě výběru předčítaného. Podle zájmu/nezájmu dítěte je možné některé stránky přeskakovat nebo knihu nedočíst do konce. Dítě motivuje, když může obracet stránky a ukazovat na obrázky, dochází tím k fyzickému kontaktu s knihou a zážitek z předčítání se stává silnějším.

2.2 Předčtenář v mateřské škole

Dítě většinou od narození tráví nejvíce času s rodiči a následně nastupuje zpravidla ve třech letech do mateřské školy, kde se setkává se svými vrstevníky a učitelkami. Mateřská škola je podle *Pedagogického slovníku* „(...) předškolní zařízení navazující na výchovu dětí v rodině a v součinnosti s ní zajišťují všestrannou péči dětem zprav. ve věku od 3 do 6 let.“²⁴ Mateřská škola tedy doplňuje rodinnou výchovu a pracuje s dítětem s ohledem na jeho individuální zvláštnosti, což znamená, že rodičům nekončí povinnost připravovat dítě na budoucí život. Stále to jsou rodiče, kteří jsou dítěti největším vzorem. Předškolní instituce se řídí podle *RVP PV*. Mateřská škola hraje důležitou roli v životě každého jedince, naučí se tam nejrůznějším dovednostem, určité samostatnosti a zvykne si vydržet určený čas bez rodičů. Po určité době přítomnosti ztrácí ostych, podřídí se kolektivu a nebojí se komunikovat. Předškoláci jsou už zvyklí na školou zavedený režim, respektují daná pravidla, spolupracují a připravují se na vstup do první třídy základní školy.

Pedagogové pracující v mateřské škole se snaží u dětí rozvíjet dovednosti, schopnosti a vědomosti mimo jiné i ve čtenářské oblasti. Aktivita rozvíjející předpoklady ke čtení se týká především rozvoje smyslového vnímání, rozvoje řeči, orientace v prostoru a čase a také rozvíjení jemné a hrubé motoriky. Pomocí her

²⁴ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4. s. 113.

a vhodných metod u dětí trénují paměť, pozornost a soustředěnost, což budou při samotném čtení také potřebovat. „*Dítě připravujeme na to, aby zvládlo plynulé čtení, překonalo prvopočáteční obtíže, zvládlo porozumění textu, bylo připravené sdílet své prožitky při čtení, mělo vztah ke knize a umělo využít získaných poznatků a nabytých vědomostí v dalším učení.*“²⁵ Při rozvoji dovedností by pedagogové měli brát zřetel na dodržování didaktických zásad. Postupovat od jednoduššího k těžšímu a dbát na opakování poznatků, aby zůstaly zafixované. Při výběru tématu a způsobu komunikace brát zřetel na věkové zvláštnosti a používat názorné ukázky či příklady. Má-li být působení dospělých na děti co nejefektivnější, nesmíme opomenout děti podporovat, chválit a nabízet jim bohatě podnětné prostředí, aby mohlo docházet k harmonickému rozvoji osobnosti.

Do podnětného prostředí při rozvíjení čtenářské gramotnosti můžeme zařadit třídní knihovnu. Pro její vhodné umístění je třeba zvolit dobře osvětlený prostor a vybrat takové místo, aby děti ke knihám měly volný přístup jako k ostatním hračkám a bez problémů na ně dosáhly. K dispozici by měla být široká nabídka žánrů, především pohádky, dětské encyklopedie, knihy o zvířatech a přírodě, leporela. Přínosné jsou i dětské časopisy. Dítě snadno zaujme obrázky na knize, proto je doporučeno knihy ukládat v průhledných obalech. Vnější úprava knihy může dítě motivovat k tomu, aby si ji otevřelo, prohlédlo a popřípadě požádalo pedagoga o přečtení vybrané pasáže.

Další možnosti, jak přispět k podnětnému prostředí, jsou různé aktivity spojené s pohádkami. Jako konkrétní příklady uvádíme: domýšlení závěru, dramatizace, návštěva divadelního představení, tvorba leporela a jiné. Co má zajisté také pozitivní vliv, jsou návštěvy knihoven a knihkupectví, které se obvykle zařazují do programu mateřské školy během roku.

Spolupráce mateřské školy s rodinou

*„Cílem předškolního vzdělávání je rozvinutí předpokladů pro čtení a podpora dítěte v přijetí čtení jako okna k dalšímu vzdělávání a k jeho rozvoji.“*²⁶ K naplnění tohoto cíle mohou zásadně přispět i rodiče. Zda a jak se dítě naučí číst, závisí z velké části na rodičích a jejich přístupu k rozvíjení čtenářských dovedností. Rodiče by se měli

²⁵ TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0. s. 17.

²⁶ TAMTÉŽ s. 26.

zajímat o dění v mateřské škole, o vývoj svého dítěte a pedagog by měl informace pravdivě sdělovat. Mezi rodiči a pedagogy by měl vládnout partnerský vztah založený na důvěře a porozumění. Běžná by měla být informovanost rodičů o akcích, do kterých se rodiče mohou zapojit a následně spolupracovat. Příkladem může být společné čtení, kdy rodič dětem předčítá. Správnou spoluprací se dosahuje větších úspěchů a na dítě to má bezesporu kladný vliv.

2.3 Předčtenář v knihovně

„Knihovny jsou kulturními institucemi, které vytvářejí zázemí pro sebevzdělávání, nabízející možnosti kvalitně využít volný čas, inspirující ke kultivaci zájmů a poskytující rozsáhlé spektrum jindy nedostupných informací“²⁷

Knihovna podporuje dětské čtenářství a v předčtenářské úrovni má nejdůležitější úlohu pracovník knihovny, který staví na zájmech dětí a měl by umět pracovat s dobrovolností jedinců. Děti do prostředí knihovny často přivádí rodiče, kamarádi nebo samotná škola a „(...) knihovníci, kteří pracují na dětském oddělení, by měli být schopni seznámit už nejmenší děti s knihami tak, aby je pak na dále samy aktivně vyhledávaly.“²⁸

Existuje několik forem skupinového působení na čtenáře. Ve skupinách se do knihovny děti dostávají společně s rodiči nebo s mateřskou školou. Proto je pro školy vhodná dlouhodobá spolupráce s ostatními institucemi neformálního vzdělávání.

Pro nejmladší děti se uskutečňují exkurze do knihoven, aby se seznámily s prostředím a nebylo jim cizí, a předčítání, které formuje čtenářské zájmy a obecně napomáhá při výchově. Zorganizovat můžeme jednorázové akce, jako je pohádkové odpoledne nebo literární karneval, při kterém zakomponujeme literární soutěže a hádanky, jež působí jako motivační faktor a děti zaktivizují. Mezi další formy práce lze zařadit: „(...) čtenářské besedy, čtenářské literární kroužky, besídky, literárně dramatické lekce, booktalking.“²⁹

²⁷ Národní knihovna ČR, [online]. 2011. [cit. 2016-11-03]. Dostupné z: <<http://archiv.knihovny.cz/co-to-je-knihovna>>

²⁸ HOMOLOVÁ, K. *Dětský a dospívající čtenář*. Slezská univerzita v Opavě, 2013. ISBN 978-80-7248-952-7. s. 92.

²⁹ TAMTÉŽ. s. 92-95.

2.4 Aktivity a prostředky vedoucí k rozvíjení čtenářské gramotnosti v předškolním období

Pro nejmenší děti jsou určena tak zvaná leporela. Jsou zhotovena z tvrdých desek tak, že se dají poskládat jako harmonika. Rozlišujeme dva typy. První typ tvoří leporela pouze ilustrovaná a druhý typ obsahuje ilustrace s kratšími texty. Témata, která se v leporelech vyskytují, jsou blízká dětem a jsou jednoduše a barevně zpracována, aby děti zaujala. Příkladem témat mohou být různé pohádky, zvířata, auta, a tak dále.

Další aktivitou, kterou mohou rodiče s dětmi dělat, je obrázkové čtení. To je založeno na principu vyjádření slova z písmen obrázkem. Rodiče společně čtou s dětmi, předčítají jim věty, a pokud je uveden obrázek, je řada na dítěti, aby doplnilo správné slovo. Obrázkové čtení mohou aplikovat i učitelky v mateřských školách, avšak při této činnosti je důležitý individuální přístup.

V mateřských školách mohou pedagogové vyzkoušet tvorbu vlastní pohádky, tvorbu dětského čtenářského deníku, kde děti pomocí obrázků zaznamenávají, co se v mateřské škole četlo. Osvědčené jsou také dramatizace jednoduchých pohádek, návštěvy divadelních představení nebo poslech pohádek z audionahrávek.

3. Tematický záběr textů z časopisů *Informatorium 3-8* a *Rodina a škola* v období 2010-2016

Oba zvolené časopisy se zabývají tématem výchovy a vzdělávání dětí. Už z názvu časopisu *Informatorium 3-8* vyplývá, že se články zaměřují na problematiku dětí ve věku 3-8 let. Nejčastějšími čtenáři jsou pedagogové z mateřských škol a školních družin. Objevuje se ale i zájem rodičů, kteří se snaží nahlédnout zejména do oblastí a problémů, které se řeší v předškolním věku dětí. Časopis vychází od roku 1993 a je možné ho zakoupit každý měsíc kromě letních prázdnin. V časopise se vyskytují rozhovory s osobnostmi české pedagogiky, psychologie a dalších oblastí souvisejících s výchovou a vzděláváním. Obsahuje náměty pro výtvarnou a taneční výchovu, inspiraci pro výuku cizích jazyků, zajímavosti a pestrou nabídku nápadů z různých oblastí týkající se předškoláků a malých školáků. V hojném počtu jsou také připravovány články o všestranném a zdravém rozvoji dětí, o aktuálních problémech, které se řeší ve školství, a nechybí články s legislativními informacemi.³⁰

Rodina a škola je podobně zaměřený časopis určený především pro učitele a rodiče dětí školního věku. Obsahuje aktuální zprávy ze světa školství, rady odborníků, tipy na zajímavé činnosti, zkušenosti jiných pedagogů a odkazy na užitečné informace. První výtisk vyšel v roce 1953.³¹ V současné době tyto dva měsíčníky vydává *Portál s.r.o.*, nakladatelství, které v roce 2010 oslavilo 20 let svého působení na knižním trhu.

3.1 Rozdělení článků a jejich výskyt

Následující text je zaměřen na příspěvky, ve kterých se objevuje téma knih, čtení, čtenářství a předčtenářské/čtenářské gramotnosti. Od roku 2010 do roku 2016 se celkem objevilo 97 článků, které bychom mohli pro lepší přehled rozdělit podle jejich charakteru na rozhovory, aktivity a inspirace z praxe, tipy na knihy pro děti a mládež a obecné zprávy.

³⁰ Srov. Portál, s.r.o. Profil časopisu *Informatorium 3-8*. [online]. [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: <<http://www.portal.cz/casopisy/info/profil-casopisu-informatorium-3-8/4559/>>

³¹ Srov. Portál, s.r.o. Profil časopisu *Rodina a škola*. [online]. [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: <<http://www.portal.cz/casopisy/ras/profil-casopisu-rodina-a-skola/4560/>>

Tabulka znázorňující výskyt jednotlivých článků v časopise *Informatorium 3-8*.

Rok	Rozhovory	Aktivity a inspirace z praxe	Tipy na knihy	Obecné zprávy
2010	0x	2x	0x	0x
2011	0x	2x	0x	1x
2012	2x	1x	0x	2x
2013	0x	3x	0x	2x
2014	2x	1x	0x	1x
2015	4x	4x	0x	0x
2016	4x	4x	0x	0x

Tabulka znázorňující výskyt jednotlivých článků v časopise *Rodina a škola*.

Rok	Rozhovory	Aktivity a inspirace z praxe	Tipy na knihy	Obecné zprávy
2010	0x	2x	1x	1x
2011	0x	1x	1x	5x
2012	0x	4x	5x	2x
2013	0x	4x	1x	7x
2014	1x	8x	2x	2x
2015	2x	6x	0x	0x
2016	2x	3x	0x	2x

V časopise *Informatorium 3-8* se objevilo celkem 35 článků (12 rozhovorů, 17 aktivit a 6 obecných článků) a v časopise *Rodina a škola* 62 článků (5 rozhovorů, 28 aktivit, 10 knižních tipů a 19 obecných článků).

Podrobnější přehled všech článků je uveden v Příloze č. 1.

3.1.1 Rozhovory

Rozhovory se provádí s osobnostmi, které mají ke knihám a zároveň k dětem nejblíže. Jedná se například o autory dětských knih (Ivona Březinová, Petra Dvořáková, Vendula Borůvková nebo Robert Fulghum), speciální pedagogy (Ester Stará), ale vyskytl se i rozhovor s knihovnicí Olgou Černou. V článcích tohoto typu nechybí základní informace o osobě, se kterou je rozhovor vedený, a článek je doplněn minimálně

fotografií dotazovaného. Rozhovory jsou sestaveny z otevřených otázek, kde má dotazovaný prostor se dostatečně vyjádřit. Pokud se jedná o rozhovor se spisovatelem, bývají přidány odkazy na jeho dětské knihy, při čemž je stručně popsáno, o čem příběhy vyprávějí.

Respondenti na základě otázek sdělují své myšlenky, zkušenosti a názory na problematiku dětského čtenářství, čtení, knih a rozvoje předčtenářské a čtenářské gramotnosti.

V článku s názvem *V příběhu pro děti by měl být hrdina* se objevuje rozhovor pro časopis *Informatorium 3-8* s Ivonou Březinovou, spisovatelkou pro děti a mládež. Kladené otázky směřují na rozvoj fantazie, potřebu příběhu a četbu komiksů. Spisovatelka sděluje názor, že je stále pro koho psát, i když čtenářů ubývá. V závěru se rozebírá spisovatelčina kniha *Začarovaná třída*³² (viz část 3.1.3).

Další zajímavý rozhovor proběhl se spisovatelkou Radkou Wildovou. Podle jejích slov má společné čtení knížek důležitý rozměr, jímž je sdílení. Z toho vyplývá, že čtení není pouze nástroj k získávání informací, ale rozvíjí také naše myšlení a fantazii a podporuje komunikaci, vztahy a hodnotové cítění.³³

Se speciální pedagožkou a také autorkou několika dětských knih Ester Starou je veden rozhovor na téma význam společného čtení s dětmi. Sděluje své názory na rozdíly týkající se toho, jak děti ovlivňuje četba a sledování televizních příběhů. Dává rady, jak u malých dětí probudit zájem o knihy. Další otázky se dotýkají její tvorby a možností rozvíjení fantazie.³⁴

Pod nadpisem *Důležité je dětem čtení neznechutit* jsou pokládány otázky, na které odpovídá knihovnice z jihočeského Nadějkova Olga Černá. Podle ní by v knihách pro děti neměl chybět vkus, nápad, vtip, srozumitelnost a kvalitní obrázky.³⁵ Když přišla na řadu otázka, jestli záleží na tom, zda děti čtou knihy nebo text na internetu, Olga Černá odpověděla, že pro ni není čtení z obrazovky pohodlné, ale do budoucnosti doufá, že se oba způsoby čtení budou doplňovat a čtenáři tudíž budou spokojeni, protože budou mít možnost volby. Knihovnice píše knihy pro děti a mládež

³² Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. V příběhu pro děti by měl být hrdina. *Informatorium 3-8*. č. 4. roč. 19. 2012, s. 8-9.

³³ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Knihy zprostředkovávají životní zkušenost. *Informatorium 3-8*. č. 6. roč. 19. 2012, s.10-12.

³⁴ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Společné čtení z dětmi má velký význam. *Informatorium 3-8*. č. 8. roč. 21. 2014, s.18-19.

³⁵ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Důležité je dětem čtení neznechutit. *Informatorium 3-8*. č. 9. roč. 21. 2014, s. 22-23.

a je také autorkou knihy pro pedagogy *Čtení není žádná nuda*, jejímž tématem je čtenářství. V této publikaci shrnuje své zkušenosti s prací s dětmi v knihovně a pedagogové zde mohou najít inspiraci k zajímavým činnostem.³⁶

Podobně jako s Ester Starou je konstruován i rozhovor *Děti potřebují, aby se s nimi mluvilo i o těžkých věcech* se spisovatelkou Petrou Dvořákovou. Uvádí, že základem pro rozvoj fantazie je veden dialog, při němž má dítě potřebu sdílet s ostatními, začíná tudíž přemýšlet a má tendenci tvořit. Komentovaná je také spisovatelčina první dětská kniha *Julie mezi slovy*.³⁷

Zajímavý článek byl otištěn v dubnovém čísle z roku 2015, ve kterém odpovídá na otázky švédská spisovatelka Frida Nilsson. Obsahem rozhovoru byla její kniha *Gorila a já*. Autorka zdůrazňuje, že je zásadní mít na paměti fakt, že děti a dospělí jsou si rovni.³⁸

O důležitosti předčítání a rozvíjení fantazie se dotazovaní několikrát zmiňují a stejný názor má i Zdeněk K. Slabý, který napsal přes 30 knih pro děti a mládež a v rozhovoru se rozebírá jeho nová kniha *A papoušek hledá svůj zelený klobouk*.³⁹ Podobně se v dalším příspěvku mluví i o knize *Annie a berlepsové*, která patří spisovatelce Vendule Borůvkové.⁴⁰ *Moje knížky osloví děti, které rády přemýšlejí*, to tvrdí Michael Stavarič, rakouský spisovatel českého původu. Při setkání představuje knihu *Děvčátko s kosou*.⁴¹ V únorovém vydání roku 2016 je publikován článek, ve kterém Alžběta Dvořáková upozorňuje, že z dětí, které vůbec nečtou, mohou snadno vyrůst dost nudní dospělí. Podle spisovatelky kniha dětem otevírá dveře do jiného světa, a pokud je příběh zaujme, nedokážou ho opustit a musejí se dozvědět, jak to skončí. Zmíněna je kniha *Herkules a strašidla*.⁴²

Dětem nesmíme knížky nutit, je název dalšího rozhovoru, a zároveň doporučení Evy Sedláčkové, která řadu let působila jako knihovnice a nyní je redaktorkou dětských

³⁶ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Důležité je dětem čtení neznechutit. *Informatorium 3-8*. č. 9. roč. 21. 2014, s. 22-23.

³⁷ Srov. Autor NEUVEDEN. Děti potřebují, aby se s nimi mluvilo i o těžkých věcech. *Informatorium 3-8*. č. 1. roč. 22. 2015, s. 26-27.

³⁸ Srov. Autor NEUVEDEN. Gorila a já. Knižka o přátelství, které nemá hranice. *Informatorium 3-8*. č. 4. roč. 22. 2015, s. 26.

³⁹ Srov. Autor NEUVEDEN. Předčítání probouzí dětskou fantazii. *Informatorium 3-8*. č. 5. roč. 22. 2015, s. 26 - 27.

⁴⁰ Srov. Autor NEUVEDEN. Pro malé děti jsou příběhy z knížek skutečná realita. *Informatorium 3-8*. č. 6. roč. 22. 2015, s. 26-27.

⁴¹ Srov. Autor NEUVEDEN. Moje knížky osloví děti, které rády přemýšlejí. *Informatorium 3-8*. č. 9. roč. 22. 2015, s. 26.

⁴² Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Z dětí, které vůbec nečtou, mohou snadno vyrůst dost nudní dospělí. *Informatorium 3-8*. č. 2. roč. 23. 2016, s. 26.

knih. Důležité podle ní je, aby děti měly ve svém okolí lidi, kteří mají knihy rádi a čtení je těší.⁴³ Další osobností, se kterou je vedený rozhovor, je spisovatelka Daniela Krolupperová. Z článku se dozvíme, že její knihy v sobě ukrývají poučení a na konci kapitol pokládá pro čtenáře otázky na zamyšlení. Také sděluje, že četba dítěti rozvíjí abstraktní myšlení, které je základem pro tvůrčí činnost, ale obává se, že v dnešní době si čtení spousta dětí nikdy neautomatizuje.⁴⁴ *Život bez fantazie je nebezpečný* tvrdí v rozhovoru spisovatel Robert Fulghum, autor pro dospělé, děti a mládež. Podle jeho slov jsou učitelé nejdůležitějšími lidmi na světě, protože dětem ukazují, jak to ve světě chodí. Jeho poslední vydanou knihou je *Poplach v sýrové uličce*.⁴⁵

V časopise *Rodina a škola* se objevil příspěvek od literárního a filmového kritika Pavla Mandyse. Publikoval užitečnou příručku *2 x 101 knih pro děti a mládež*, kterou ocení učitelé, knihovníci a rodiče. Tématem rozhovoru je otázka, jak se vyznat v současné široké nabídce knižních titulů. Pavel Mandys říká, že zatímco generace dnešních čtyřicátníků četla ve velké míře podobné knihy jako jejich rodiče, dnešní generace už má úplně jiný vkus. Nad tím je potřeba se zamyslet při výběru každé knihy. Vhodné je ale samozřejmě cokoliv, co přitáhne děti ke čtení.⁴⁶

Během sledovaného období se objevily tři rozhovory se zahraniční osobností. První z nich je švédská spisovatelka Frida Nilsson, druhý rakousko-český spisovatel a překladatel Michael Stavarič a třetí americký spisovatel Robert Fulghum.

Z výše uvedeného lze shrnout následující poznatky. Všechny osobnosti se shodují v tvrzení, že pro získání kladného vztahu ke knize je potřeba začít se věnovat knihám už od nejtělejšího věku dítěte. Uvádějí, že je podstatné, aby především rodiče věnovali dítěti dostatek času. Povíдали si s ním, vyprávěli si zážitky a umožňovali mu více příležitostí, při kterých by mohlo získat kladný vztah ke knize. Shrneme-li názory odborníků, tak je zřejmé, že rodiče i pedagogové by měli mít na paměti, že i když děti ještě neumí číst, tak nejen hračky, ale i knihy by měly být součástí jejich života a do činností by je měly přirozeně zařazovat.

⁴³ Srov. TĚŤHALOVÁ, Marie. Dětem nesmíme knížky nutit. *Informatorium 3-8*. č. 3. roč. 23. 2016, s. 16-17.

⁴⁴ Srov. TĚŤHALOVÁ, Marie. Čtení je nebytným předpokladem abstraktního myšlení. *Informatorium 3-8*. č. 9. roč. 23. 2016, s. 28-29.

⁴⁵ Srov. TĚŤHALOVÁ, Marie. *Život bez fantazie je nebezpečný*. *Informatorium 3-8*. č. 10. roč. 23. 2016, s. 8-10.

⁴⁶ Srov. NEJEDLÝ, Jan. Vhodné je cokoliv, co přitáhne děti, ke čtení. *Rodina a škola*. č. 1. roč. 63. 2016, s. 6-8.

3.1.2 Aktivity z praxe a inspirace pro čtenáře

Článků s aktivitami a inspiracemi se celkem objevilo 45, z toho 17 v časopise *Informatorium 3-8* a 28 v časopise *Rodina a škola*.

Březen je měsíc knihy a mateřské školy a školní družiny mívají alespoň jeden týden věnovaný tématu zabývající se pohádkami a knihami. V článku *Můj kamarád kniha* sděluje Jana Čudová, učitelka mateřské školy, jaké činnosti ohledně knih s dětmi dělají, a vysvětluje, že se knihám věnují po celý rok. Měsíc knihy slaví tím, že děti nosí oblíbené knihy z domova a každý den se při odpočinku část příběhů předčítá. Téma *Můj kamarád kniha* je ukončeno divadelním představením jednotlivých oddělení, které děti během měsíce připravují.⁴⁷ Podobný je článek *Pohádkové čtení nejen s maminkou aneb s knížkami se kamarádím*, ve které Vladislava Urbánková popisuje, jak probíhá týden knihy v březnu v Mateřské škole Jana Opletala v Českých Budějovicích.⁴⁸ Celým týdnem děti motivačně provází chlapec Šimon, se kterým děti navštíví knihovnu, vytváří záložku do knih a sestavují třídní knihovnu z donesených knih. V průběhu měsíce března jsou rodiče zváni, aby dětem po obědě předčítali.

Od roku 2012 slaví úspěch čtenářské kluby. Se vznikem několika klubů pomohlo nakladatelství *Nová škola o.p.s.* Několik článků (například *Vezmi vaše do klubu*⁴⁹) se shoduje, že čtenářské kluby dětem výrazně usnadňují přístup ke knihám. Smyslem klubů je přitáhnout děti zábavnou formou ke knize a utvořit u nich čtenářské návyky, které následně vedou k růstu čtenářské gramotnosti. V rozsáhlém článku *Čtenářské kluby slaví úspěch* se popisuje, jak to v klubech chodí, jaká pravidla se musí dodržovat a jaké pokroky pedagogové pozorují u dětí, které klub pravidelně navštěvují.⁵⁰

V článku *Čteme s porozuměním každý den* je doporučena publikace, která obsahuje pracovní listy a texty pro práci s dětmi. V pracovním listu jedinec plní úkoly, během kterých rozvíjí čtenářské dovednosti.⁵¹ Dovednosti jsou rozděleny následovně: najít hlavní sdělení textu, určit hlavní postavy, všimnout si porovnání či kontrastu, sledovat posloupnost či chronologii textu, používat vodítek k předvídání, jak bude text

⁴⁷ Srov. ČUDOVÁ, Jana. *Můj kamarád kniha*. *Informatorium 3-8*, č. 3. roč. 17. 2010, s. 28.

⁴⁸ Srov. URBÁNKOVÁ, Vladislava. *Pohádkové čtení nejen s maminkou aneb s knížkami se kamarádím*. *Informatorium 3-8*, č. 6. roč. 22. 2015, s. 28.

⁴⁹ Srov. POLÁKOVÁ, Irena. *Vezmi vaše do klubu*. *Rodina a škola*, č. 8. roč. 61. 2014, s. 28-29.

⁵⁰ Srov. POLÁKOVÁ, Irena. *Čtenářské kluby slaví úspěch*. *Rodina a škola*, č. 4. roč. 61. 2014, s. 16.

⁵¹ Srov. ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. *Čteme s porozuměním každý den*. *Rodina a škola*, č. 3. roč. 60. 2013 s. 31.

pokračovat, rozlišit co je v textu vymyšlené a co reálné.⁵² Podobného typu jsou i články *Postupné rozvíjení čtenářských dovedností ve škole*⁵³ a *Aktivity pro rozvoj klíčových kompetencí*, ve kterém jsou konkrétní ukázky aktivit pro děti prvního stupně.⁵⁴ Jedním z návrhů, jak rozvíjet čtenářské dovednosti, je rozlišování postav na extrovert/introvert nebo analogie textu, která učí děti přemýšlet v souvislostech a hledat podstatu problému. K takovým činnostem je výběr textů ponechán na pedagogovi.

Jako další se v časopisech objevují inspirace na aktivity, které mohou probíhat pravidelně po celý školní rok. Například příspěvky: *Dílna čtení a hoď si kostkou*⁵⁵ je článek, který pedagogům poskytuje tip, jak mohou probíhat dílny čtení ve školním čtenářském klubu. Autorka popisuje průběh práce, kdy žáci čtou svou vybranou knihu a pedagog má připravené otázky, které dítěti pokládá podle čísla, které mu padne na hrací kostce. Házení kostkou probíhá před čtením, během čtení a po přečtení textu. Otázky nutí děti nad textem přemýšlet a rozvíjí například schopnost porozumění textu.⁵⁶ *Motivační hodina literatury* je článek, ve kterém nejmenovaná paní učitelka ze základní školy v Kralupech nad Vltavou popisuje čtenářům, jak zaktivizovat žáky v hodině literatury.⁵⁷ Jako motivaci zvolila anketu ve městě, při které měli žáci za úkol oslovit spoluobčany v ulicích a zeptat se jich, jaká literární díla jsou stěžejní pro 19. století a jaké knihy četli v dětství. Odpovědi si žáci zaznamenali a následující den je v hodině společně vyhodnocovali. Autorka hodnotí aktivitu za povedenou a doporučuje podobné činnosti realizovat i v hodinách cizího jazyka.

K jednorázovým aktivitám, o kterých se v časopise *Rodina a škola* taky dočteme, můžeme zařadit příspěvky s názvy *Scénické čtení*⁵⁸ a *Čtení na kolejích*,⁵⁹ ve kterém je popsán čtenářský výlet dětí z čtenářského klubu. Na výlet se vydaly vlakem z Havířova a Orlové do Prahy. Během cesty byla představena kniha Aleny Ježkové a Michaely Kukovičové s názvem *Prahou kráčí lev*. Cestování si děti zpříjemnily četbou knih a jmenovaná kniha je namotivovala na prohlídky památek

⁵² ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Čteme s porozuměním každý den. *Rodina a škola*, č. 3. roč. 60. 2013 s. 31.

⁵³ Srov. ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Postupné rozvíjení čtenářských dovedností ve škole. *Rodina a škola*, č. 4. roč. 59. 2012, s. 22-24.

⁵⁴ Srov. ČECHOVÁ, Barbara. Aktivity pro rozvoj klíčových kompetencí. *Rodina a škola*, č. 9. roč. 57. 2010, s. 28-29.

⁵⁵ POLÁKOVÁ, Irena. Dílna čtení a hoď si kostkou. *Rodina a škola*, č. 6. roč. 61. 2014, s. 16.

⁵⁶ Srov. POLÁKOVÁ, Irena. Dílna čtení a hoď si kostkou. *Rodina a škola*, č. 6. roč. 61. 2014, s. 16-17.

⁵⁷ HANTYCHOVÁ, Martina. Motivační hodina literatury. *Rodina a škola*, č. 5. roč. 62. 2015, s. 22.

⁵⁸ RUTOVÁ, Nina. Scénické čtení. *Rodina a škola*, č. 2. roč. 61. 2014, s. 30.

⁵⁹ POLÁKOVÁ, Irena. Čtení na kolejích. *Rodina a škola*, č. 10. roč. 60. 2013, s. 16.

našeho hlavního města. Scénické čtení je další možností, jak děti motivovat k četbě knih. Jde o dramatické zpracování příběhu, při kterém je divákům zábavnou formou představena část děje, čímž může jedince nalákat k přečtení celé knihy. V uvedeném článku autor popisuje, jak byla skupina herců *Slováckého divadla* oslovena uhersko-hradištskou knihovnou B. B. Buchlovana a uvádí, že jejich vystupování má velký ohlas u škol i knihoven.⁶⁰ Zachyceny a diskutovány jsou i návštěvy knihoven, besedy s autorem nebo knižní veletrhy, které jsou u dětí velmi oblíbené, což popisuje například paní učitelka z prvního stupně v článku *Když o knihách mluví celá škola*.⁶¹ Cílem těchto článků je představení nápadů, jak motivovat děti ke čtení a vzbudit u nich zájem o knihy.

Francouzský recept na zvýšení „čtenářského apetitu“ dětí se dozvíme z článku *Lstí a klamem* zveřejněném v červnu 2012, kde je vysvětleno, že děti láká to, co je zakázané. Uvádí se zde příklad, aby dospělí na knihy nalepit štítek s popiskem: *Knihy není pro druháky; strašidelné, nečíst a podobně*.⁶² V článku *Zakažte dětem číst* pedagogové potvrzují, že motivace tohoto typu funguje.⁶³

V článku z ledna roku 2013 nás Nina Rutová seznamuje s nakladatelstvím *Thovt*, které usnadňuje dospělým práci při výběru knihy. Nakladatelství svou tvorbu zakládá na teorii, že dítě postupuje po „čtenářském stromu“, což znamená, že prochází šesti stupni. Prvním stupněm je *Svět ukrytý v abecedě* a poté následuje *Zkusíme číst spolu*, *Zkusím číst sám*, *Šikovný čtenář*, *První čtení pro zábavu*. Na „vrcholu stromu“ je *První čtení s poučením*. Knihy v řadě *Svět ukrytý v abecedě* pomáhají dětem vytvořit ke knize kladný vztah. Podstatná jména jsou nahrazena obrázky, aby se na četbě mohli podílet i nečtenáři. V druhé řadě *Zkusíme číst spolu* jsou knihy, které pomáhají čtenáři udržet pozornost. V příbězích se střídají odstavce psané malým a velkým písmem. Dospělý předčítá pasáže malého písma a ostatní text čte dítě samo. Knihy s bohatou ilustrací a jednoduchým popisem děje jsou z edice *Zkusím číst sám*. Další edicí je *Šikovný čtenář*, ve které jsou knihy zpracované tak, aby se dítěti podařilo samostatně přečíst celou knihu. Pokud se dítěti tento krok podaří, může pokračovat další řadou *První čtení pro zábavu*, kde v příbězích nechybí humor a napětí. Posledním stupněm je *První čtení s poučením*, při kterém má dospělý nejvíce možností s dítětem rozebrat děj příběhu

⁶⁰ Srov. RUTOVÁ, Nina. Scénické čtení. *Rodina a škola*, č. 2. roč. 61. 2014, s. 30.

⁶¹ DARÁNIOVÁ, Yvona. Když o knihách mluví celá škola. *Rodina a škola*, č. 3. roč. 59. 2012, s. 24.

⁶² Srov. ZAHRADNÍČKOVÁ, Hana. Lstí a klamem. *Rodina a škola*, č. 6. roč. 59. 2012, s. 22-23.

⁶³ Srov. LACMAN, Jiří. Zakažte dětem číst. *Rodina a škola*. č. 6. roč. 62. 2015, s. 21

a společně si o přečteném popovídat. V článku jsou také nastíněné některé příběhy z knih.⁶⁴

Při analýze článků bylo zjištěno, že se na trhu začaly objevovat knihy, které jsou přizpůsobené k vlastnímu dotváření a čtenář může do knihy kreslit nebo vymýšlet vlastní závěry příběhů podle své fantazie. *Co letí u dětí - vysprchované knížky* je článek, který na tyto knihy upozorňuje a uvádí se v něm příklad instrukcí, které se v knihách objevují: čmárej, trhej, škrábej, tuto stránku namoč a tak dále.⁶⁵ Časopis *Rodina a škola* nabízí v čísle 4/2014 konkrétní ukázkou, jak by mohl vypadat test čtenářské gramotnosti pro děti prvního stupně. (viz Příloha č. 2)

Projekty

Jelikož značné množství článků odkazuje na výsledky výzkumů PIRLS a PISA, školy se snaží zorganizovat, co nejvíce příležitostí, při kterých by podpořily čtenářství. Jsou zmiňovány různé projekty, které školy vymýšlejí pro svoje žáky. Nejčastěji se pedagogové zmiňují, jakými způsoby probíhala *Noc s Andersenem* a jak spolupracují se základními školami, s knihovnami a s rodiči. Spolupráce s rodiči se vyskytuje také při předčítání, kdy je pro děti připravená společná akce, na kterou jsou rodiče pozváni a aktivity s maminkami a tatínky jsou pro ně příjemným zpestřením. Neobvyklá reakce se však objevuje v článku *Noc, která se vymkla*, ve kterém Radim Pokorný v současné době hodnotí projekt negativně a sdílí vlastní názor na *Noc s Andersenem*. Píše, že akce toho typu ztrácí původní význam a žádá ostatní o recept na smysluplný program na akci *Noc s Andersenem*.⁶⁶ Na tento projekt odkazuje například článek *Pohádková noc* od Ladislavy Matějkové z Mateřské školy z Teplic, ve kterém sděluje, že se do projektu zapojují druhým rokem a společně s dětmi se v roce 2010 vydávali na výpravu do říše pohádek Františka Hrubína.⁶⁷ *Noc plná kouzel* je také článek, kde autorka Ivana Moudrá líčí průběh noci v Mateřské škole v Doksech.⁶⁸

Pro spolupráci v rámci kampaně *Celé Česko čte dětem* vznikl projekt *Dětem čtou nejen učitelky*. Žáci ze Základní školy ve Frýdku Místku chodí k dětem do mateřské školy a předčítají jim každou středu. Čtení školáků se líbilo a velký ohlas se objevil

⁶⁴ Srov. RUTOVÁ, Nina. Thovt děti baví, učí a zajímá. *Rodina a škola*, č. 1. roč. 60. 2013, s. 26.

⁶⁵ Srov. J.N. Co letí u dětí. *Vysprchované knížky*. *Rodina a škola*. č. 9. roč. 62. 2015, s. 29.

⁶⁶ POKORNÝ, Radim. *Noc, která se vymkla*. *Rodina a škola*, č. 5. roč. 63. 2016, s. 2

⁶⁷ Srov. MATĚJKOVÁ, Ladislava. *Pohádková noc*. *Informatorium 3-8*, č. 5. roč. 17. 2010, s. 28.

⁶⁸ Srov. MOUDRÁ, Ivana. *Noc plná kouzel*. *Informatorium 3-8*, č. 4. roč. 19. 2012, s. 29.

i u rodičů, kteří se do akce s velkou chutí zapojili. Autorka zveřejněného textu Petra Strakošová tvrdí, že předčítáním dětem vštěpují žebříček hodnot, učí je myšlení a rozvíjí slovní zásobu, což je v uspěchané době, kdy knihám konkuruje televize a počítač, opravdu potřeba.⁶⁹ Kolektiv učitelek ze Šumperka z Mateřské školy Sluníčko v příspěvku vypráví o úspěšném projektu *Babičky a dědečkové čtli*. Do projektu se zapojili již třetím rokem v rámci festivalu *Město čte knihu* a k předčítání se přihlásilo 19 prarodičů. Podle jejich slov je předčítání nejen zpestřením, ale také se díky projektu upevňují a prohlubují morální hodnoty a estetické cítění.⁷⁰ Za zmínění stojí článek *Akademici čtou dětem*, ve kterém Martina Urbánková, autorka projektu, přibližuje čtenářům vznik této aktivity, v níž pedagogové z *Institutu celoživotního vzdělávání Mendelovy univerzity v Brně* chtějí prostřednictvím projektu dětem přinést nové zážitky a zkušenosti.⁷¹

V časopise *Rodina a škola* je popisován v článku *Co doporučuje knihovnice* zajímavý projekt *Tajemná krabice*. Projekt je pro školní děti, kterým paní učitelka v hodině čtení přečte úryvek z knihy. Poté mají děti za úkol vybrat předmět, který příběh vystihuje a vložit ho do krabice. Předmět je jakousi vzpomínkou na přečtený příběh. Po určité době krabici prohlížejí a vypráví si o příbězích, na které si děti díky předmětu opět vzpomenou. Tím vzniká určitý vztah mezi dítětem a konkrétní knihou.⁷² *Baví mě číst a hýbat světem* je článek, který odkazuje na projekt *Jak efektivně vyučovat průřezová témata a zároveň rozvíjet čtenářství*. Pro bližší informace je v časopise uvedena webová stránka.⁷³ Posledním trendem dnešní doby je objednávka „čtecí tety.“ V článku Jana Nejedlého *Pozvěte si čtecí tetu* vysvětluje zakladatelka projektu Tereza Pařízková, jak služba v Praze funguje. Plánuje postupné rozšiřování do dalších měst a do budoucna se nebrání zavést do čtení i strýčky.⁷⁴

3.1.3 Tipy na knihy

Dalšími příspěvky jsou tipy na knihy, které čtenáři poskytují návrh na vhodnou knižní novinku. Také odkazují na zajímavé knihy, které by pedagogové mohli dětem doporučit

⁶⁹ STRAKOŠOVÁ, Petra. Dětem čtou nejen učitelky. *Informatorium 3-8*, č. 6. roč. 18. 2011, s. 5.

⁷⁰ Srov. KOLEKTIV UČITELEK, Babičky a dědečkové čtou dětem. *Informatorium 3-8*, č. 3. roč. 23. 2016, s. 30.

⁷¹ Srov. URBÁNKOVÁ, Martina. Akademici čtou dětem. *Informatorium 3-8*, č. 5. roč. 23. 2016, s. 32

⁷² Srov. ŠILEROVÁ, Eva. Co doporučuje knihovnice. *Rodina a škola*, č. 4. roč. 57. 2010, s. 31.

⁷³ Srov. ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Baví mě číst a hýbat světem. *Rodina a škola*, č. 10. roč. 59. 2012, s. 5.

⁷⁴ Srov. NEJEDLÝ, Jan. Pozvěte si čtecí tetu. *Rodina a škola*, č. 10. roč. 63. 2016, s. 4.

nebo je pořídit do školní knihovny. U každé knihy je stručně popsán její obsah a je zdůrazněné, čím je kniha výjimečná mezi ostatními knihy na trhu. U některých knižních tipů se objevuje i autorův komentář, který přibližuje vznik a motivaci k napsanému příběhu.

Tipy na knihy v časopise *Informatorium 3-8*.

V časopise *Informatorium 3-8* jsou tipy na knihy víceméně zařazené v rámci rozhovorů. Při analýze bylo zjištěno, že v každém vydání jsou na posledních stránkách recenze na knihy pro děti a mládež nebo odborné publikace.

Ivona Březinová ve svém rozhovoru odkazuje na vlastní knihu s názvem *Začarovaná kniha*, která byla zařazena do mezinárodního registru knih usilujících o rasovou snášenlivost. Příběh je o třídě, která se změní příchodem nových spolužáků - romských chlapců, kteří ovládají kouzla.⁷⁵ Ester Stará mluví o knize *Chrochtík a Kvikalka*, která získala prestižní ocenění Zlatou stuhu a zmiňuje *Dům za mlhou*, což je kniha, do které je možné kreslit a dítě se tak stává spoluilustrátorem publikace.⁷⁶ V následujícím rozhovoru je komentována první dětská kniha spisovatelky Petry Dvořákové *Julie mezi slovy*. Příběh popisuje těžké momenty, které se odehrávají v životě dospělých a pomáhá čtenáři takové nebo podobné situace pochopit, popřípadě je ve skutečnosti lépe zvládnout a vyrovnat se s nimi.⁷⁷ *Gorila a já* je další tip na knihu od spisovatelky Fridy Nilsson. Děj vykresluje příběh gorily, která žije na sběrném dvoře, potká se s Jonnou v dětském domově a stanou se z nich přátelé. Na knize je zajímavé, v jakém prostředí se dobrodružství postav odehrává.⁷⁸ Zdeněk K. Slabý v knize *A papoušek hledá svůj zelený klobouk* shromáždil pohádky autorů, ke kterým má blízký vztah. Najdeme v ní pohádky o hračkách, zvířatech, obrech, čertech, skřítcích, zkrátka o všem možném, co nás obklopuje, ale i o tom, co se odehrává jen v naší fantazii.⁷⁹ Kniha *Annie a berlepsyové*, určená školním dětem, patří spisovatelce Vendule Borůvkové. Při rozhovoru se dozvídáme, že hlavním tématem je rozvod rodičů

⁷⁵ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. V příběhu pro děti by měl být hrdina. *Informatorium 3-8*. č. 4. roč. 19. 2012, s. 8-9.

⁷⁶ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Společné čtení z dětmi má velký význam. *Informatorium 3-8*. č. 8. roč. 21. 2014, s.18-19.

⁷⁷ Srov. Autor NEUVEDEN. Děti potřebují, aby se s nimi mluvilo i o těžkých věcech. *Informatorium 3-8*. č. 1. roč. 22. 2015, s. 26-27.

⁷⁸ Srov. Autor NEUVEDEN. Gorila a já. Knižka o přátelství, které nemá hranice. *Informatorium 3-8*. č. 4. roč. 22. 2015, s. 26.

⁷⁹ Srov. Autor NEUVEDEN. Předčítání probouzí dětskou fantazii. *Informatorium 3-8*. č. 5. roč. 22. 2015, s. 26- 27.

a jejich noví partneři. Toto téma je v současné době aktuální a autorka považuje za smysluplné o takových záležitostech psát.⁸⁰ *Děvčátko s kosou* je kniha, kterou na stránkách časopisu představuje její autor Michael Stavarič. Hrdinkou příběhu je dívka Smrtečka, která na své cestě objevuje, co všechno dokáže. Autor zdůrazňuje, že smrt je jedno z velkých témat, které musí zajímat každého, a dodává, že pro děti je smrt přirozená záležitost.⁸¹ V nakladatelství Portál vyšla kniha *Herkules a strašidla* od Alžběty Dvořákové. Napínavý příběh je o kocourovi, který se hodlá postavit kočičím duchům.⁸² *Jde sem lesem* je název knihy Daniely Krolupperové, která vypráví o napínavé cestě malého Toníka.⁸³

Tipy na knihy v časopise *Rodina a škola*

Neobjevují se jen tipy na dětské knihy, ale najdeme i inspiraci na vhodné učebnice do škol. V článku *České čítanky pro první stupeň* autorka upozorňuje, že právě čítanka má děti motivovat k další četbě, proto je její výběr velmi důležitý.⁸⁴ *Matýskova matematika podporující čtenářské dovednosti* je článek Dany Hýlové, ve kterém představuje tento výukový materiál. Uvedená učebnice je vhodná zejména svým zpracováním, protože zároveň rozvíjí matematické a čtenářské dovednosti. Znění úkolů je přizpůsobeno schopnostem dítěte, takže by si každý žák měl umět přečíst zadání a pochopit, co po něm úloha vyžaduje. K článku je přiložená anketa, ve které učitelé odpovídají na otázku, jaké jsou praktické zkušenosti s učebnicí. Pedagogové sdělují své postřehy z praxe a Martina Petrželová učebnici hodnotí kladně, je s ní spokojená a doporučila by ji ostatním kolegům.⁸⁵ Zajímavý je odkaz na slabikář pro děti od 4 let v článku *Slabikář jako provokace*, který umožňuje možné odhalení a prevenci počátečních problémů při čtení a psaní.⁸⁶

⁸⁰ Srov. Autor NEUVEDEN. Pro malé děti jsou příběhy z knížek skutečná realita. *Informatorium 3-8*. č. 6. roč. 22. 2015, s. 26-27.

⁸¹ Srov. Autor NEUVEDEN. Moje knížky osloví děti, které rády přemýšlejí. *Informatorium 3-8*. č. 9. roč. 22. 2015, s. 26.

⁸² Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Z dětí, které vůbec nečtou, mohou snadno vyrůst dost nudní dospělí. *Informatorium 3-8*. č. 2. roč. 23. 2016, s. 26.

⁸³ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Čtení je nebytným předpokladem abstraktního myšlení. *Informatorium 3-8*. č. 9. roč. 23. 2016, s. 28-29.

⁸⁴ Srov. HOŇKOVÁ, Jana. České čítanky pro první stupeň. *Rodina a škola*. č. 8. roč. 59. 2012, s. 20-21

⁸⁵ Srov. HÝLOVÁ Dana. Matýskova matematika: učebnice podporující čtenářské dovednosti. *Rodina a škola*. č. 4. roč. 60. 2013, s. 20-21.

⁸⁶ Srov. ČECHOVÁ, Barbara. Slabikář jako provokace. *Rodina a škola*. č. 4. roč. 58. 2011, s. 6-7.

Kateřina Šafránková, autorka příspěvku *Knihy z Baobabu - inspirace pro rodiče a učitele*, v časopise uvádí tipy na tři knihy. První z nich je kniha Jiřího Dvořáka *Zpátky do Afriky*, která pojednává o cestě šesti zvířat z pražské zoo zpět do Afriky. Délkou příběhu se hodí pro starší děti, ale využitelná je po celý první stupeň a autor dodává, že kniha vybízí k předvídání. Dalšími doporučenými knihami v článku je *Album lidí*, ve kterém čtenář hledá souvislosti mezi dvojicí postav a kniha vhodná na rozvoj slovní zásoby - *Šmalcova abeceda* od Petra Šmalce.⁸⁷

Marie Těthalová uvádí v článku *Co mohou číst malí vědci a výzkumníci* tipy na knihy: *Chraňme naši planetu* a *Fantastická příručka přírodních věd podle Koumáků*.⁸⁸ V listopadu 2012 v časopise vyšel článek *Procházka jednou knížkou*, ve kterém je představená kniha *Půd'áci ze staré školy* od Milana Valenty. Ilustrátorem této knihy je Ivan Mračka a vypráví o dobrodružství, které prožívají strašidylka Trámoš a Světlík. Kniha je specifická tím, že výrazně vystihuje dynamiku dětské řeči.⁸⁹ Dále se objevují články s názvy: *Pro malé i větší děti*,⁹⁰ *Pro malé i větší čtenáře*,⁹¹ *Knihy pro kluky*,⁹² *Knížky pro dívky*⁹³ a podobně. Pro čtenáře-kluky jsou určeny příběhy napínavé, dobrodružné, strašidelné, děvčata raději vybírají knihy o zvířatech nebo s dívčí hrdinkou.

Články mohou pomoci pedagogům i rodičům ve výběru kvalitní četby pro děti. Je důležité vybrat správně, abychom děti zaujaly příběhem a dítě čtení vnímalo jako zábavu, a ne pouze jako povinnost.

3.1.4 Obecné zprávy

Články obecného charakteru apelují na to, aby se dětem četlo každý den vhodně zvolenou dobu. Po přečtení příběhu by měli ti starší pokládat otázky, co se jim v příběhu líbilo, co si pamatují a vést o příběhu alespoň krátkou diskuzi. Také příspěvky upozorňují, že je nutné číst více a lépe a dítě by se mělo učit číst z vlastního zájmu, proto je důležitý vzor dospělého.

⁸⁷ Srov. ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. *Knihy z Baobabu. Rodina a škola*. č. 5. roč. 57. 2010, s. 30-31.

⁸⁸ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. *Co mohou číst malí vědci a výzkumníci. Rodina a škola*. č. 3. roč. 58. 2011, s. 32

⁸⁹ Srov. PEUTELSCHMIEDOVÁ, Alžběta. *Procházka jednou knížkou. Rodina a škola*. č. 9. roč. 59. 2012, s. 30.

⁹⁰ RUTOVÁ, Nina. *Pro malé i větší děti. Rodina a škola*. č. 2. roč. 59. 2012, s. 30.

⁹¹ VĚŘÍŠOVÁ, Irena. *Pro malé i větší čtenáře. Rodina a škola*. č. 7. roč. 59. 2012, s. 28-29.

⁹² ŠILEROVÁ, Eva. *Knihy pro kluky. Rodina a škola*. č. 3. roč. 61. 2014, s. 10.

⁹³ ŠILEROVÁ, Eva. *Knížky pro dívky. Rodina a škola*. č. 6. roč. 61. 2014, s. 26-29.

Pod názvem článku *Obrázková knížka dítě seznamuje s výtvarným uměním* je text výtvarníka a autora dětských knih Petra Horáčka. Popisuje, jak začínal psát příběhy pro děti a tvrdí, že dítě vnímá výtvarné kvality knížky už ve velmi raném věku, a proto je potřeba pečlivě přemýšlet nad výběrem knihy a nebrat jen ty nejlevnější.⁹⁴ Další publikovaný článek v časopise *Informatorium 3-8* z prosince roku 2012 s názvem *Už děti v MŠ lze vést ke čtení* je také přínosný. Autorka textu sděluje, že v předškolním věku jde především o společné čtení, které by mělo děti těšit a přinášet jim příjemné zážitky. Vyskytuje se i komentář k výsledkům testů PISA a poznámka, že právě propad českých dětí v testech, konkrétně ve čtenářské gramotnosti, vede odborníky k úvahám o zavedení povinného předškolního vzdělávání.⁹⁵ *České děti jako čtenáři* je název dalšího příspěvku, který se týká stejně pojmenovaného výzkumu dětského čtenářství. Výzkum například zjistil, že děti rodičů – čtenářů mají ke knihám pozitivnější vztah a čtou častěji než děti rodičů – nečtenářů; večerní předčítání pozitivně ovlivňuje vztah dětí ke čtení (12 % dětí však rodiče nikdy nečetli); vyšší vzdělání alespoň jednoho z rodičů významně ovlivňuje vztah dětí k četbě.⁹⁶ V dubnu 2015 vyšel článek *Učíme děti lásce ke knihám*, ve kterém autorka shrnuje podstatné body vedoucí k tomu, aby z dítěte vyrostl čtenář. Například uvádí, že je podstatné, aby dítě mělo knihy na dosah a dětem mladšího věku při výběru kvalitních knih pomáhal dospělý. Také připomíná, že četba přináší radost i poučení a doporučuje rodičům i pedagogům s dětmi uspořádat knižní den, při kterém si o knihách bude moci povídat s kamarády, společně navštívit knihovnu či knižní veletrh.⁹⁷

V článku *Mámo, táto, učitelko, čtěte mi*, jejímž autorem je Ivana Lacinová, se řeší otázka předčítání a literární výchovy v mateřských školách. Autorka upozorňuje, že je důležité, aby dítě mělo vzor v dospělém jedinci a aby dospělí četli i dětem, které už umí číst. Tím se totiž rozvíjí dovednost rozumět slyšenému textu.⁹⁸

Co zjistilo mezinárodní šetření PIRLS 2011,⁹⁹ *Dobré zprávy o českých školách*,¹⁰⁰ jsou příspěvky, které nás seznamují s výsledky různých výzkumů ohledně úrovně čtenářské gramotnosti.

⁹⁴ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Obrázková knížka dítě seznamuje s výtvarným uměním. *Informatorium 3-8*. č. 3. roč. 19. 2012, s. 18-19.

⁹⁵ Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. Už děti v mš lze vést ke čtení. *Informatorium 3-8*. č. 10. roč. 19. 2012, s. 12-14.

⁹⁶ TĚTHALOVÁ, Marie. České děti jako čtenáři. *Informatorium 3-8*. č.4. roč. 21. 2014, s. 23.

⁹⁷ Srov. Autor NEUVEDEN. Učíme děti lásce ke knihám. *Informatorium 3-8*. č. 4. roč. 22. 2015, s. 12.

⁹⁸ Srov. LACINOVÁ, Ivana. Mámo, táto, učitelko, čtěte mi. *Rodina a škola*. č. 4. roč. 57. 2010, s. 18-19.

⁹⁹ Autor NEUVEDEN. Co zjistilo mezinárodní šetření PIRLS 2011. *Rodina a škola*. č. 9. roč. 60. 2013, s. 2.

V březnovém vydání časopisu *Rodina a škola* roku 2011 se objevil ohlas Miloše Novotného ze Základní školy v Nemyševsi. Klade si otázku, jak u žáků řešit nízkou čtenářskou gramotnost. V článku oznamuje, že sestavil vlastní didaktický postup výuky čtení a psaní, který je integrován i do matematiky a prvouky. Zdůrazňuje, že postup je zaměřený především na čtení s porozuměním a motivuje ostatní, aby s dětmi více pracovali a věnovali jim dostatek času.¹⁰¹ Je na čase přemýšlet, jak děti vrátit zpátky ke knihám a co knihy znamenají pro nás samotné, tuto problematiku řeší redaktorky knih a spisovatelka v článku *České děti nečtou. Co s tím uděláme?* Dotazované se shodují, že jednou z cest, jak děti vrátit ke čtení, je spolupráce učitelky, vychovatelky školní družiny a knihovnice. Přiklání se k názoru, že pomůže i vzor dospělých.¹⁰² O důležitosti spolupráce se hovoří i v článku Ireny Polákové *Knihovnik vidí, kam učitel nedohlédne*, ve kterém se popisuje přínos projektu Školní čtenářské kluby.¹⁰³ Kluby nabídli možnost učitelům a knihovníkům pravidelně vést schůzky, společně plánovat a vzájemně sdílet své zkušenosti.

3.2 Shrnutí

Z analýzy všech článků, které se objevily ve sledovaném období, je zřejmé, že v zájmu všech pedagogů je, aby se čtenářská gramotnost rozvíjela u co největšího počtu dětí. Už první roky života rozhodují o tom, zda z dítěte vyroste čtenář nebo naopak. Velkou roli hraje rodina, ve které je důležitým momentem pro rozvoj čtenářství pravidelné předčítání. Zde dominuje názor, že předčítání ze strany rodičů by mělo pokračovat, i když už dítě umí číst. Pokud rodiče sami čtou, je vysoká pravděpodobnost, že jejich dítě se stane čtenářem a i návštěvníkem knihovny. Dalším důležitým faktorem je také mateřská škola, kde se pracovníci snaží svými činnostmi záměrně rozvíjet předčtenářskou gramotnost. Získat čtenářské návyky a podporovat zájem o knihy, tak zní minimální cíl, který si všichni pedagogové kladou. Proto se snaží vymýšlet pestrou nabídku možností práce s knihou, organizují zmiňované projekty a díky poctivé práci

¹⁰⁰ TĚTHALOVÁ, Marie. Dobré zprávy o českých školách. *Rodina a škola*. č. 1. roč. 60. 2013, s. 4.

¹⁰¹ Srov. NOVOTNÝ, Miloš. Tip na zvyšování čtenářské gramotnosti. *Rodina a škola*. č. 3. roč. 58. 2011, s. 2.

¹⁰² Srov. TĚTHALOVÁ, Marie. České děti nečtou. Co s tím uděláme? *Rodina a škola*. č. 3. roč. 58. 2011, s. 10-11.

¹⁰³ Srov. POLÁKOVÁ, Irena. Knihovnik vidí, kam učitel nedohlédne. *Rodina a škola*. č. 7. roč. 61. 2014, s. 18-19.

pedagogů, vychovatelů, ale i knihovníků vzniká spousta příležitostí, jak dovést děti k tomu, aby rády četly.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Metodologie výzkumu

Při výzkumném šetření byli osloveni pedagogové, kteří pracují v mateřské škole a školní družině. Tato pracoviště spadají pod Základní a Mateřskou školu Černovice. Hlavním důvodem pro výběr této školy bylo, že autorka práce v předškolním zařízení absolvovala praxi a mohla vidět pedagogy v realitě při výchovně-vzdělávací činnosti a pozorovat, jak probíhá celodenní náplň dne v mateřské škole. Oslovení pracovníci byli ochotni spolupracovat a při šetření nevznikl žádný problém.

Pro úspěšný začátek bylo nutné seznámení s vybranou školou, formulace jasného cíle výzkumu a stanovení metody, pomocí které budou získány potřebné informace ke zpracování výsledků.

4.1 Představení instituce

Základní a Mateřská škola se nachází v malém městě zvaném Černovice, které leží v kraji Vysočina.

Mateřská škola byla v minulosti několikrát přestavovaná a stěhovaná z důvodu nevyhovujících prostorových podmínek. Posledním rozhodnutím města bylo umístění mateřské školy do suterénu budovy základní školy, kde sídlí od roku 2005. Nyní má mateřská škola tři samostatné třídy, do kterých jsou děti rozděleny podle věku. Zaměstnáno je pět učitelek s odbornou kvalifikací a jeden pedagogický asistent. Jedna z učitelek má funkci hlavní vedoucí učitelky, která mateřskou školu zastupuje. Škola je celodenního typu s pravidelným provozem a řídí se vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání *Zdravá mateřská škola*.

Hlavní vzdělávací cíle programu zní: „(...) *rozvíjení dítěte a jeho schopnosti učení, osvojení si základů hodnot, na nichž je založena naše společnost, získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.*“¹⁰⁴

¹⁰⁴ VÍTKOVÁ, Z. *Zdravá mateřská škola, školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.zscernovice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=25&Itemid=26>

Školní družinu najdeme v prvním patře budovy. Družina má tři velké části, které se dají rozdělit na odpočinkovou část, hernu a na místnost se stolečky a s počítačovým zařízením. K prostorům přiléhá balkon, který je využíván při teplém počasí. Školní družina a její vybavení je moderně zařízené a vytváří tak příjemné prostředí pro mimoškolní vzdělávání, relaxaci a odpočinek. V zařízení pracují celkem tři vychovatelky.

4.2 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zmapovat, jak pedagogové mateřské školy a školní družiny rozvíjí u dětí předčtenářské schopnosti a dovednosti a jakým způsobem se věnují činnostem, které jsou spojené s rozvojem čtenářské gramotnosti. Šetření bylo zaměřeno především na metody práce s knihou, na spolupráci s různými partnery a na konkrétní údaje o předčítání.

4.3 Technika sběru dat

Ke sběru dat z mateřské školy a školní družiny sloužily dotazníky v tištěné podobě, které byly rozdány osloveným pedagogům. Ti měli dva týdny na jeho vyplnění.

Dotazník je sestaven z otázek otevřených, uzavřených i polootevřených, kde je prostor pro vyjádření názoru. Celkem obsahuje 14 otázek. Při tvorbě otázek byly formulace konzultovány s jednou z učitelek, aby došlo k ověření srozumitelnosti a respondent věděl, jak má odpovídat. Pro mateřskou školu a školní družinu byl vytvořený totožný dotazník (viz Přílohu č. 3).

Další, spíše doplňující technikou k získání informací, bylo pozorování, které se uskutečnilo během souvislé praxe v předškolním zařízení. Nejen že byla možnost vidět učitelky přímo při výchovně-vzdělávacích činnostech, ale také byl získán přístup k prostudování dokumentace. Dokumentací se především rozumí školní vzdělávací plán a rozpracované měsíční i týdenní plány, kde byly vyhledány aktivity související s knihami, činnosti rozvíjející předčtenářské dovednosti a konkrétně definované cíle zkoumaného tématu.

4.4 Výsledky šetření

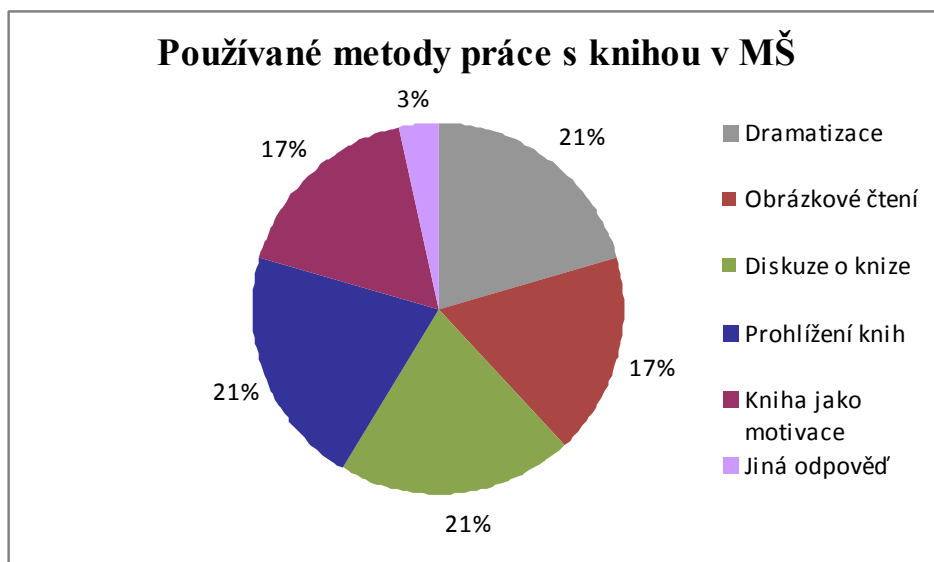
V první části jsou vždy uvedené výsledky, které vyplynuly z dotazníkového šetření a pozorování v mateřské škole probíhajícího ve třídě, do níž chodí převážně děti předškolního věku. Dotazník vyplnilo šest pedagogických pracovníků. Zpracované výsledky jsou následně znázorněné v grafu. Ve druhé části jsou interpretovány výsledky, které byly získány vyplněním dotazníků ve školní družině. Dotazník vyplnili všichni tři pedagogové.

4.4.1 Zpracování výsledků

Otázka č. 1: Používáte ještě jiné metody práce s knihou kromě předčítání?

U této otázky se všechny učitelky z MŠ shodly, že kromě předčítání nejčastěji používají knihy jako předlohu k dramatizaci pohádek a příběhů, k diskuzi a k prohlížení ilustrací. Pět učitelek odpovědělo, že používají metodu obrázkového čtení a čtyři volí knihu jako motivaci. Objevila se i odpověď, že učí děti volně převyprávět děj přečteného.

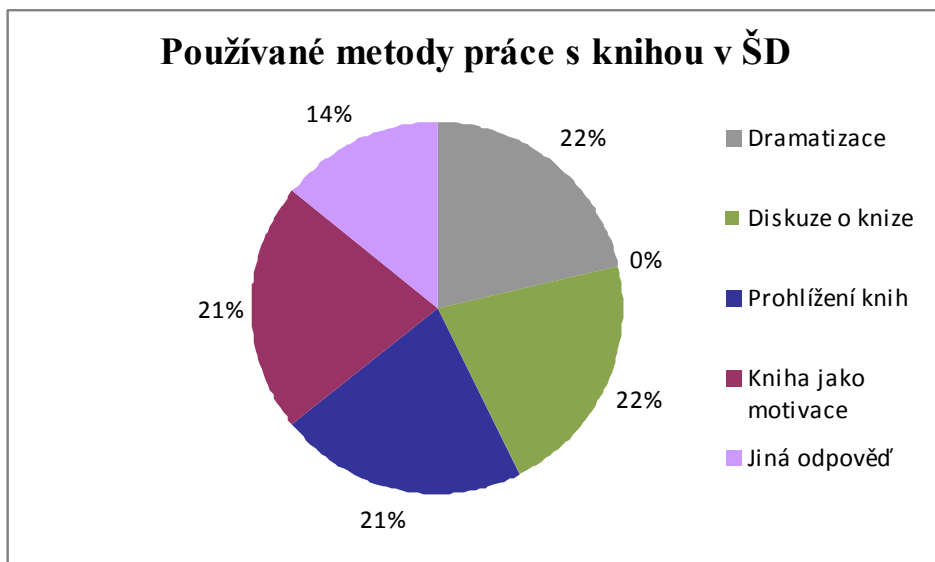
Graf č. 1

Odpovědi vychovatelek ze školní družiny jsou shodné. Ve školní družině dramatizují pohádky, o knihách diskutují a používají je k motivaci, nechybí ani možnost si knihy prohlížet. Oproti mateřské škole se ve školní družině nepraktikuje metoda

obrázkového čtení, které je určeno spíše dětem předškolního věku a vyžaduje individuální přístup.

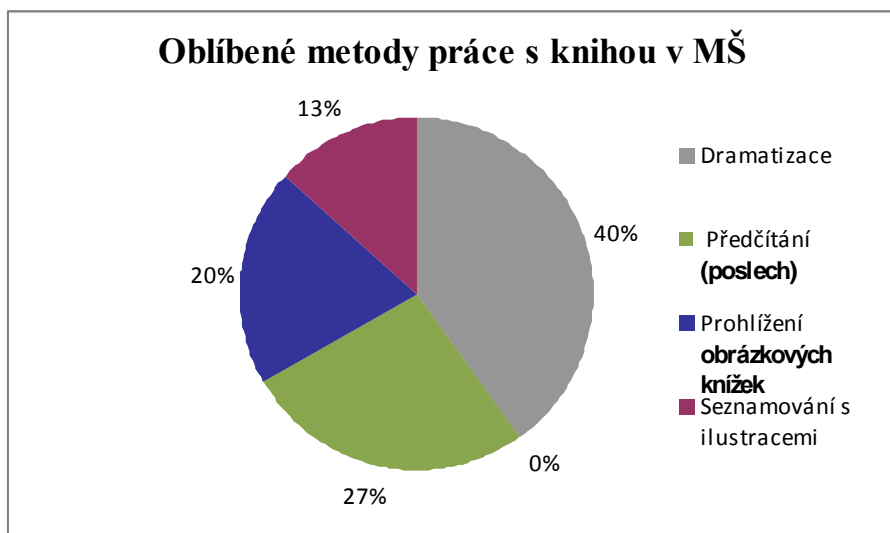
Graf č. 2

Otázka č. 2: Jaké metody práce s knihou jsou u dětí oblíbené?

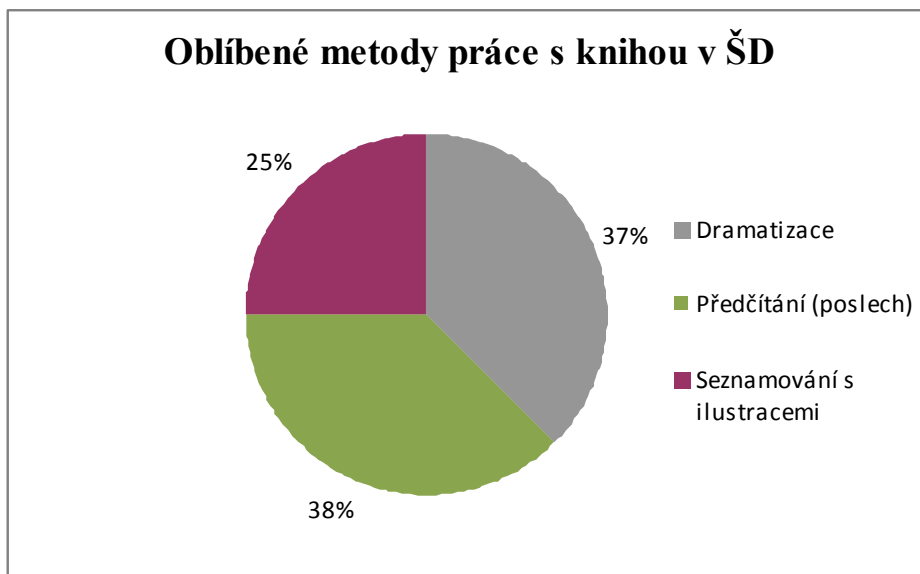
Z výsledků lze vyvodit, že nejoblíbenější metodou u dětí předškolního věku je dramatizace (40%). Jako další oblíbenou metodu respondenti uvádějí poslech předčítaného textu (27%), prohlížení knih (20%) a seznamování s ilustracemi (13%). Během pozorování byly použity všechny uvedené metody v grafu, některé jsou využívány často, jiné méně. Záleží na situacích, časových podmínkách, a především na volbě pedagoga.

Graf č. 3

V porovnání se školní družinou jsou odpovědi téměř stejné. I u dětí mladšího školního věku je oblíbená dramatizace (37%) a předčítání dospělou osobou (38%).

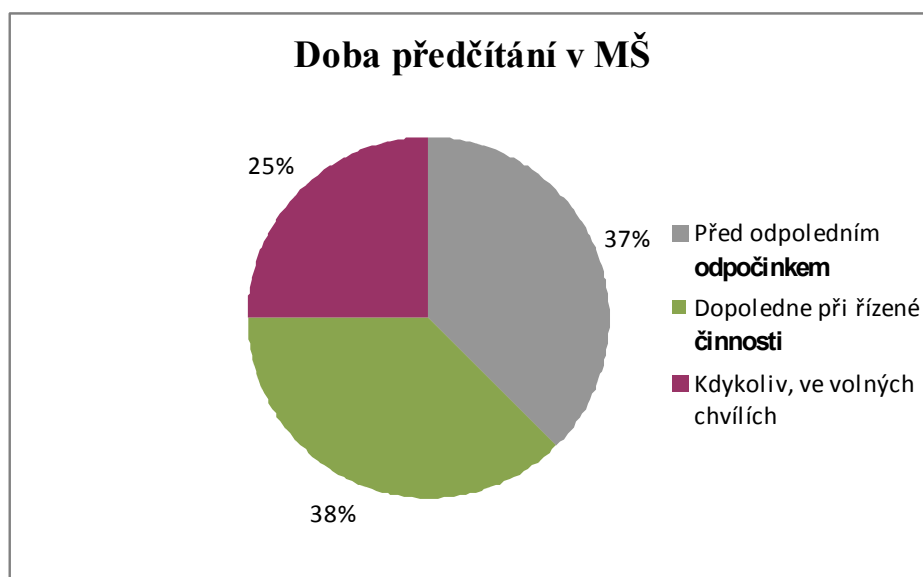
Graf č. 4

Otázka č. 3: Kdy se věnujete předčítání?

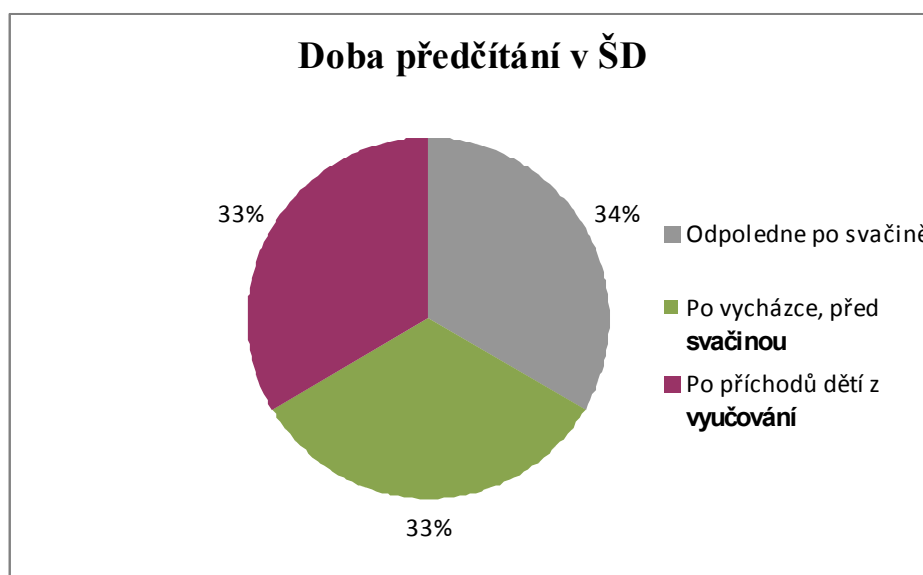
Všechny učitelky se shodly, že předčítání se věnují každý den, a to v době před odpoledním odpočinkem nebo dopoledne při řízené činnosti. Dvě z nich navíc odpověděly, že předčítají každou volnou chvíli a jako příklad uvedly čas před obědem. Čas před obědem byl mimo předčítání někdy vyplňován otázkami, na které děti měly smysluplně odpovídat, nebo bylo vybráno dítě, které ostatním vyprávělo pohádku. Na vyprávění bylo poznat, které dítě má dostatečnou slovní zásobu a umí se vyjadřovat. Takovým jedincům šlo převyprávění pohádky bez větších problémů, jiní to zvládli s pomocí učitelky. Pozorování opět potvrdilo, že se dětem předčítá minimálně každý den před odpoledním odpočinkem.

Graf č. 5

Zatímco učitelky z mateřské školy se v odpovědích shodly, pedagogové ze školní družiny měli na otázku rozdílné odpovědi. Je zřejmé, že se předčítání věnují odpoledne, což je pochopitelné z hlediska provozní doby zařízení a celkové organizaci dne. Z odpovědí poznáme, že pedagogové pro předčítání nemají přesně stanovený čas a každý se mu věnuje v jinou dobu.

Graf č. 6

Otázka č. 4: Jak často dětem předčítáte?

Značný rozdíl vidíme i ve frekvenci předčítání v mateřské škole a školní družině. Učitelky z mateřské školy uvedly, že se dětem čte každý den. Ve školní družině se předčítání věnují pouze jedenkrát týdně.

Otázka č. 5: Projevují děti zájem o předčítání?

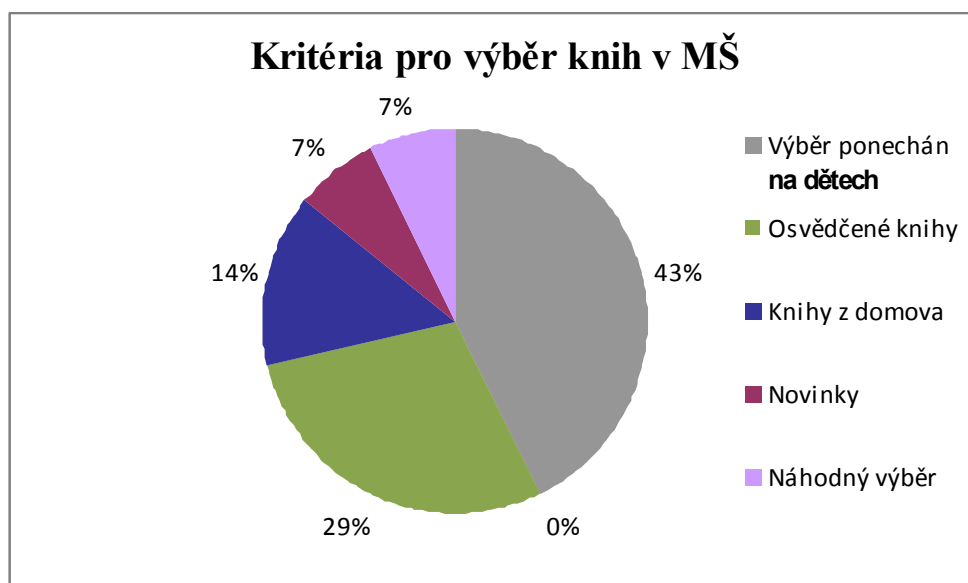
Podle pedagogických pracovníků v obou zařízeních děti projevují zájem o předčítání. Všichni dotázaní zvolili odpověď ano.

Otázka č. 6: Podle jakých kritérií vybíráte knihy, se kterými pracujete?

V mateřské škole nechávají výběr knih na dětech. Všechny paní učitelky se v této odpovědi shodly. Pedagog například dětem předloží nabídku tří knih a děti si jednu vyberou. Pokud se nemohou shodnout, zvolí knihu hlasováním. Čtyři z nich doplnily, že čtou několik osvědčených knih z třídní knihovny, které jsou u dětí oblíbené. Dvě paní učitelky také upřednostňují, když si děti přinesou knihu z domova. Objevila se i odpověď, že čtené jsou knižní novinky a knihy podle náhodného výběru.

Během pozorování mezi používané knihy patřily: *Mach a Šebestová*, *Špalíček pohádek*, *Birlibán* a pohádky od Hanse Christiana Andersena.

Graf č. 7

Pedagogové ve školní družině jednoznačně odpověděli, že knihy vybírají podle ročního plánu 2016/2017, který se jmenuje *S knížkou v ruce po celý rok*. Na každý měsíc je určena jedna kniha, podle které se odvíjejí další činnosti.

Otázka č. 7: Spolupracujete v souvislosti s rozvojem předčtenářské gramotnosti s knihovnou?

Otázka zaměřena na spolupráci s knihovnou ukazuje, že mateřská škola spolupracuje pravidelně. Vybraná třída navštíví městskou knihovnu v domluveném termínu. Paní knihovnice účastníky provede, ukáže jim prostory, popíše systém fungování půjčování knih a doporučí zajímavé dětské knihy. Děti navštěvují knihovnu jednou až dvakrát do roka, jak vyplývá z rozpracovaných plánů vyhledaných při analýze školní dokumentace.

Podle odpovědí pedagogů ze školní družiny je zřejmé, že spolupracují podobným způsobem jako v mateřské škole.

Otázka č. 8: Spolupracujete v souvislosti s rozvojem předčtenářské gramotnosti s rodiči?

Odpovědi na tuto otázku byly ve všech případech stejné. Všichni pedagogové odpověděli, že s rodiči spolupracují, a to tím způsobem, že se rodiče sami mohou podílet na výběru čtených knih. Mají možnost přijít s návrhem na knihu pro děti a mládež nebo konkrétní knihu přinést a do zařízení ji zapůjčit.

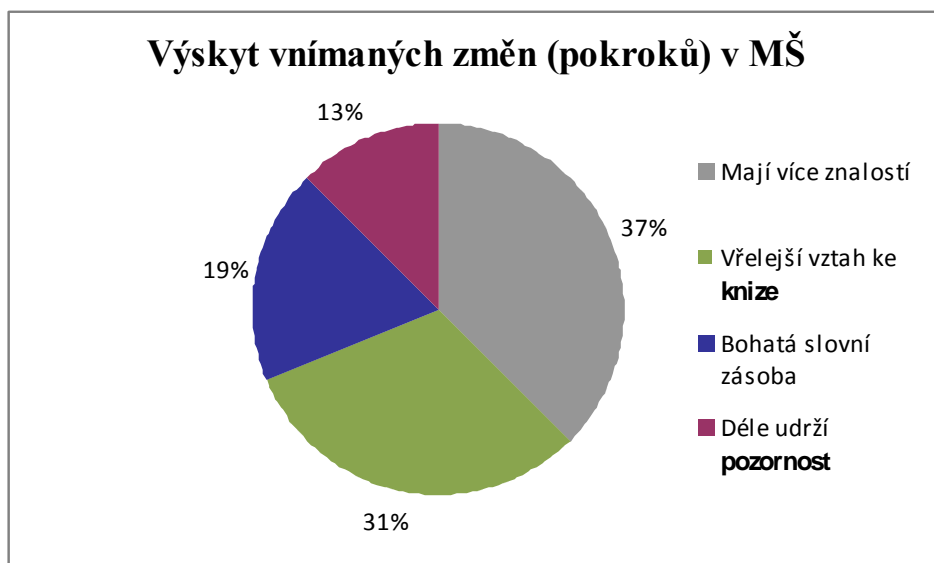
Další způsob spolupráce ze strany mateřské školy je poskytování nabídky k zakoupení knih pro děti a mládež prostřednictvím distributorů. Po určitou dobu probíhá výstava knih, a pokud mají rodiče o některý titul zájem, nahlásí objednávku paní učitelce a poté si knihu zakoupí. Ze strany rodičů je viditelný zájem, proto se nabídka zhruba jedenkrát za měsíc obměňuje. Předčítání rodičů dětem nebo jiná podobná aktivita se nevyskytuje v mateřské škole ani ve školní družině.

Otázka č. 9: Jaké vnímáte u dětí nejčastější změny (pokroky), když se knihám pravidelně věnujete?

Dále z výzkumného šetření vyplývá, že když se knihám v mateřské škole pravidelně věnují, paní učitelky vnímají pokroky v tom, že dítě má ke knize vřelý vztah a více znalostí. Také pozorují bohatší slovní zásobu a vidí změnu v délce udržení pozornosti. Rozvinuté estetické vnímání a jiné změny nezpozorovaly.

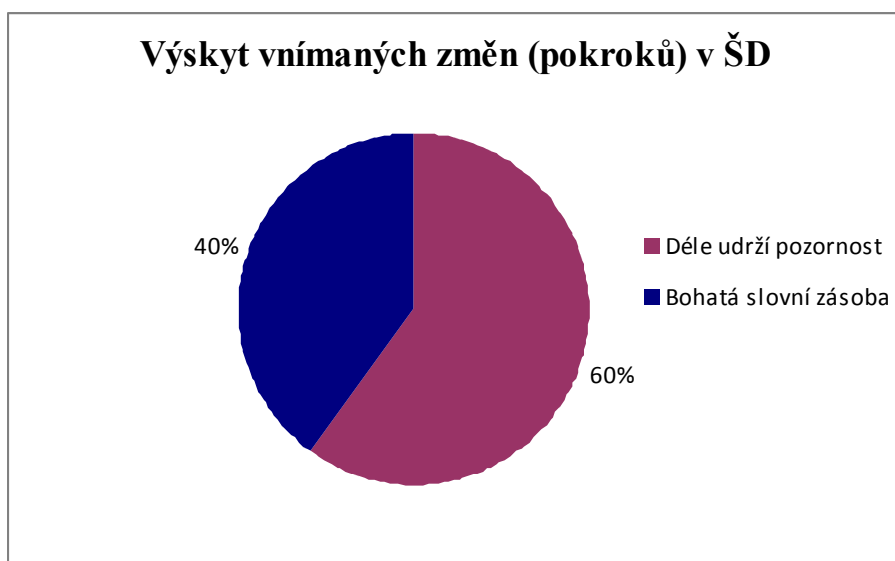
Při pozorování bylo zjištěno, že se pokroky dětí pečlivě zaznamenávají. Každé dítě má své tak zvané portfolio, kam paní učitelka zakládá výkresy, pracovní listy na procvičení grafomotoriky, průběžné hodnocení dítěte a podobně. Portfolio se například využije jako podklad dovedností při zápisu na základní školu nebo při případném odkladu školní docházky.

Graf č. 8

Podle zpracovaných výsledků pedagogové ve školní družině vnímají nejčastěji změnu v délce udržení pozornosti a v oblasti rozvoje slovní zásoby. Jeden pedagog doplňuje, že si postupem času u dětí všímá určitého zaměření. Vysvětluje, že některé děti upřednostňují příběhy dobrodružné, s detektivní zápletkou nebo bajky. Můžeme se domnívat, že se u dětí formuje čtenářský vkus.

Graf č. 9

Otázka č. 10: Jaké pobíráte časopisy?

Z šetření vyplývá, že mateřská škola a školní družina neodebírá žádné časopisy pro děti a mládež. Příčinou může být finanční náročnost, kdy si škola nemůže dovolit větší výdaje.

Při pozorování se zjistilo, že pedagogové mateřské školy odebírají odborný časopis *Informatorium 3-8*, který slouží pedagogům k získání aktuálních informací a k samostudiu. Objevila se také situace, kdy dítě předškolního věku přineslo do třídy časopis *Předškolák* a paní učitelka si časopis s dětmi prohlédla. V časopise bylo cvičení na grafomotoriku, čehož paní učitelka využila a příslušnou stránku okopírovala pro každé dítě. Je tedy zřejmé, že se snaží maximálně využít vhodných zdrojů, byť je přístup k nim mnohdy omezený.

Otázka č. 11: Zapojujete se do některých projektů, které podporují u dětí zájem o knihy?

Projektů podporujících u dětí zájem o knihy je několik (viz kapitola 1.4), ale z výzkumu je zřejmé, že se mateřská škola do žádného nezapojuje. Paní učitelky poznamenaly, že se knihám věnují denně a v březnu zařazují téma týkající se knih. Jedno z témat se nazývá *Knihy je studnice moudrosti*.

Ve školní družině pedagogové uvedli, že mají svůj vlastní projekt včetně preventivního programu školní družiny 2016/2017 *Knihy nám rádi...* V tomto školním roce se podle zmíněného ročního plánu (*S knížkou v ruce po celý rok*) věnují ve školní družině knihám pravidelně a nejvíce aktivit mají naplánovaných na březen.

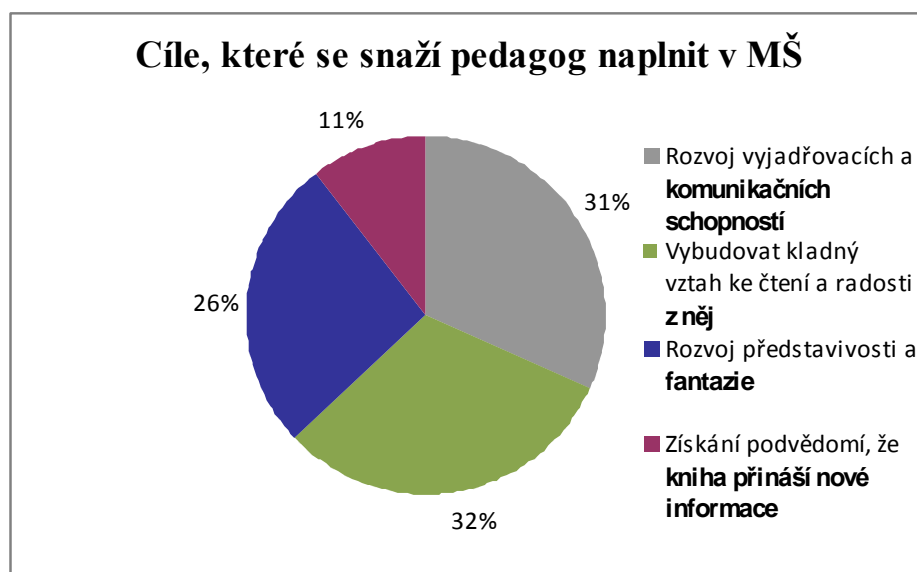
Otázka č. 12: Vyberte 2-3 cíle, které se snažíte maximálně naplnit v oblasti předčtenářské gramotnosti.

Z grafu č. 10 je více než patrné, že nejvíce se pedagogové v mateřské škole zaměřují na vybudování kladného vztahu ke čtení a radosti z něj, na rozvoj představivosti a fantazie a na rozvoj vyjadřovacích a komunikačních schopností.

Při analýze dokumentace byly nalezeny některé činnosti, které přispívají k rozvoji předčtenářské gramotnosti:

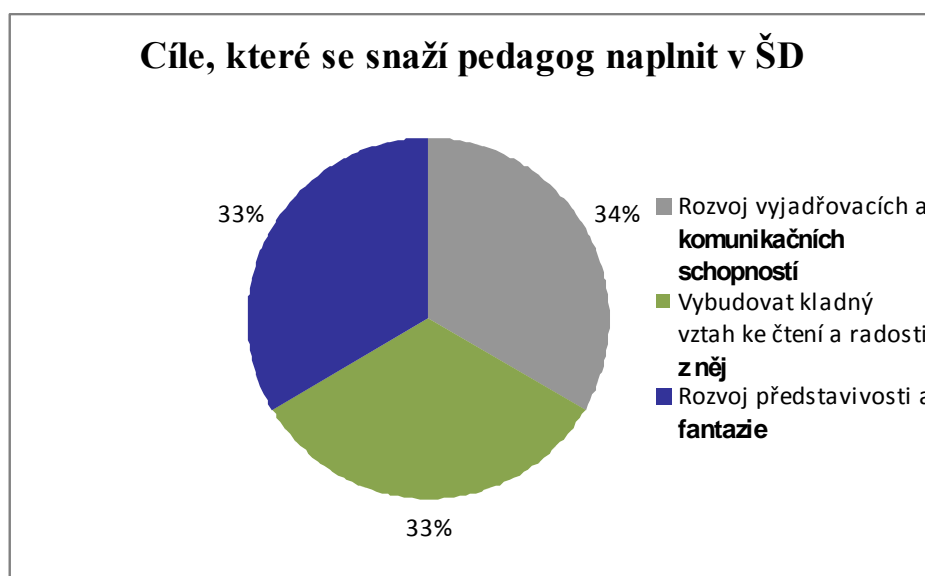
- předčítání
- obrázkové čtení
- lidová slovesnost- říkanky, básničky, písničky, pranostiky, nářečí a podobně
- seznamování s písmenky
- řetězová pohádka
- poslech pohádky
- vytváření rýmů
- tematicky zaměřené dramatizace: *O dvanácti měsíčkách, O poslední vlaštovce*
- vypravování zážitků
- podle obrázku vyprávět příběh
- jazykolamy- logopedická průprava
- Kimovy hry na paměť
- hledání rozdílů a další

Graf č. 10

Můžeme říci, že pokud se pedagogickému pracovníkovi z mateřské školy povede dosáhnout uvedených cílů, tak pedagog ve školní družině plynule navazuje a snaží se u dětí zdokonalovat schopnosti a dovednosti, které už získal v předškolním vzdělávání.

Graf č. 11

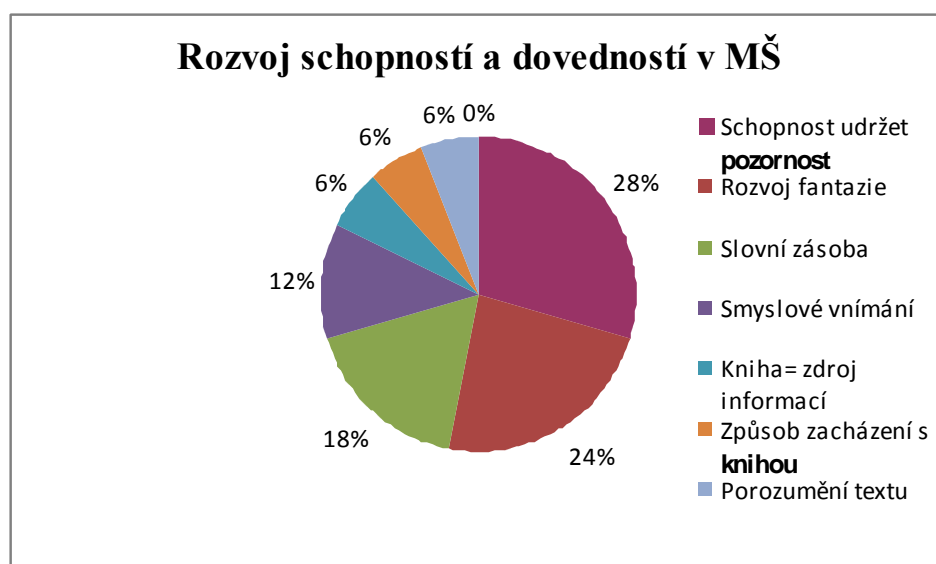

Otázka č. 13: Jaký souhrn dovedností a schopností předcházejících čtení by se měl podle Vás rozvíjet u dětí v MŠ/ŠD?

Po shrnutí odpovědí na další otázku bylo vyvozeno, že se paní učitelky nejvíce zaměřují, aby byl rozvíjen především kladný vztah ke knize. Knihu pedagogové představují jako přítele člověka, předkládají ji jako zdroj informací a snaží se dětem všítipit, aby v budoucnosti dávaly přednost knihám před internetem. Dále uvádějí, že je nezbytné rozvíjet u dětí fantazii, slovní zásobu, smyslové vnímání a schopnost udržení pozornosti.

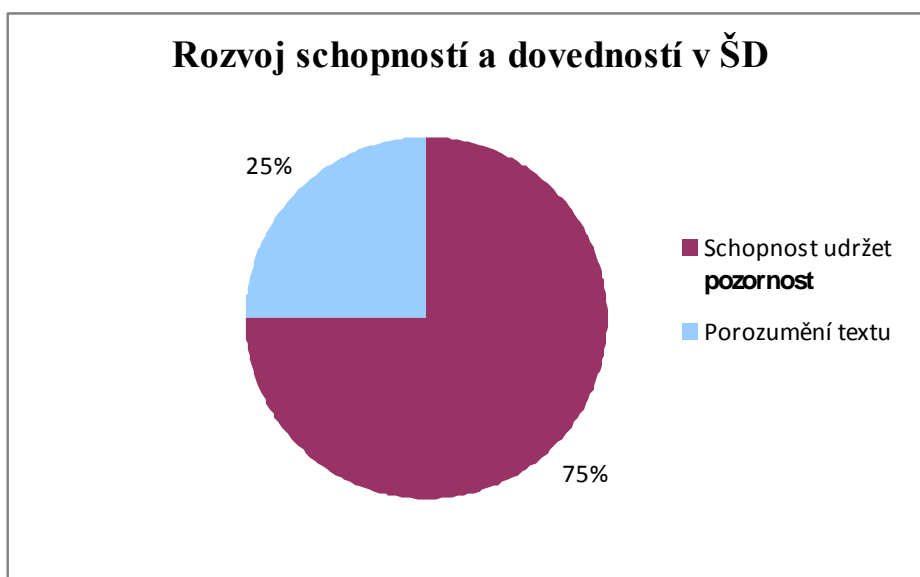
U jednoho z dotazníků nebyla tato otázka zodpovězena.

Graf č. 12

U dětí mladšího školního věku se pedagogové ve školní družině snaží rozvíjet pozornost a soustředěnost na danou činnost. Také uvedli, že se snaží dosáhnout toho, aby dítě textu porozumělo a pochopilo, o čem se četlo.

Graf č. 13

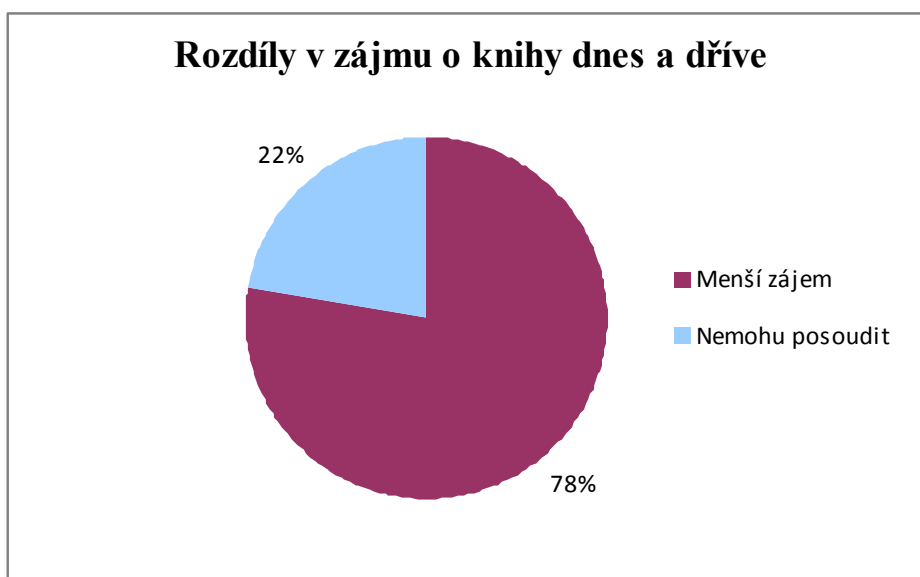
Otázka č. 14: Pozorujete rozdíly v zájmech o knihy mezi dětmi, které vyrůstaly před 20 lety a dětmi, které vyrůstají teď, v době počítačů?

Poslední otázka byla zvolena tak, aby se sami pedagogové zamysleli nad čtenářskou situací a mohli porovnat, jaké rozdíly v zájmech o knihy jsou mezi dnešními dětmi a těmi, které vyrůstaly dříve.

Dvě paní učitelky uvedly, že situaci a rozdíly nemohou posoudit z důvodu minimální praxe v předškolním zařízení. Zbývající paní učitelky se nezávisle na sobě téměř shodly, že podle výpovědi některých dětí se teď v rodinách vůbec nečte a ony samy pozorují u rodičů nezáměr o knihy. Jako příklad uvádí, že málokteré dítě dostane knihu jako dárek k narozeninám či k Vánocům, přičemž obdarování knihou ze strany rodičů je způsob, jak vhodně podpořit dítě k četbě. Jako jednu z příčin uvádí lákavé počítačové hry, které nad knihami vítězí a nedostatek společného času, který rodiče tráví s dětmi.

Pedagogové ze školní družiny se jednoznačně shodli, že zájem o knihy je v dnešní době mnohem menší než dříve. Jeden z pedagogů tvrdí, že je zájem spíše ojedinělý, protože současné možnosti využití počítačů jsou pro děti atraktivnější než četba. Další odpovědi bylo, že příčina nižšího zájmu o knihy v dnešní době je zakotvená v rodině. Když dítě nevidí knihu u rodičů, nemá potřebu ji vyhledávat. Naopak když vidí rodiče u počítače, tak je tato činnost přitahuje. Pracovník svou odpověď uzavírá tím, že dospělí jdou dětem příkladem a zejména rodiče by na to neměli zapomínat.

Graf č. 14

Dodatky z pozorování

Při prohlídce tříd bylo zjišťováno umístění knihoven pro děti a výskyt čtenářských koutků. V každé třídě se objevila knihovna, dětem volně přístupná jako ostatní hračky. Děti měly k dispozici bohatý výběr z obrázkových a pohádkových knih, objevily se i různé encyklopedie, zpěvníky a knihy s básničkami. Jen u dětí předškolního věku byl vyčleněn čtenářský koutek. Byl umístěný pod oknem, v rohu místnosti, s pohodlnou sedačkou a poličkou na knihy.

Při pozorování probíhala práce s knihou při spontánní herní činnosti individuálně nebo dopoledne skupinově při řízené činnosti. Čtení z knihy se objevovalo i ve volných chvílích například před obědem (uvedeno u otázky č. 3).

4.4.2 Shrnutí výsledků

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že všichni pedagogové přikládají význam rozvoji předčtenářské gramotnosti. Děti v mateřské škole mají knihy neustále k dispozici v třídních knihovnách a pedagogičtí pracovníci se aktivitě s knihou věnují každý den. Při práci s dětmi volí takové činnosti, aby podporovaly všestranný harmonický rozvoj dítěte. Berou v potaz jejich přirozený vývoj a snaží se nabídnout činnosti z různých oblastí pro rozvoj osobnosti člověka, mezi které patří i oblast předčtenářské gramotnosti. Na celý rok mají naplánovaná jednotlivá témata

a podtémata, podle kterých se řídí a vymýšlí pro děti pestrý zábavný program, tak aby se co nejvíce přiblížili ke stanoveným cílům.

Ve školní družině se snaží nabízet knihy a četbu jako volnočasovou aktivitu. Je zřejmé, že se knihám nevěnují tak často jako v mateřské škole, ale i přesto jim knihy nejsou cizí. Pro tento školní rok mají roční plán pojmenován *S knížkou v ruce po celý rok*, což děti může inspirovat k četbě představovaných knih.

Závěr

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena na tři kapitoly. První kapitola seznamuje čtenáře s tematikou čtenářské gramotnosti a obsahuje vymezení základních pojmů. Stručně jsou také představené vybrané projekty, které se realizují na podporu čtenářství.

Zásadní vliv na rozvoj předčtenářské a čtenářské gramotnosti má rodina a pedagogové. Při jejich správném a zodpovědném přístupu si děti v prvních letech osvojí základy ze všech oblastí rozvoje, a tím jim usnadní nejen začátky na základní škole, ale také mohou přispět ke kvalitnímu životu ve společnosti. Právě dosažení čtenářské gramotnosti je pro život nezbytné, proto je potřeba rozvoji dětí věnovat dostatek času a energie. Pokud chceme, aby z dítěte vyrostl čtenář, který bude četbu vyhledávat ve volném čase a tato činnost ho bude bavit, musí aktivní podpora čtenářství začít už v raném věku. Druhá kapitola je tedy zaměřená na vývoj čtenáře a na faktory, které na jedince působí v rodině, mateřské škole, ale i v knihovně.

Stěžejní kapitolou teoretické části je tematický záběr textů z časopisů *Informatorium 3-8* a *Rodina a škola* v období 2010-2016. Byly analyzovány články, v nichž autoři pojednávají o problematice četby a čtenářské gramotnosti. Celkem bylo v časopisech vyhledáno 97 článků. Pro lepší přehled byly články rozděleny na 4 oblasti: rozhovory, aktivity a inspirace z praxe, tipy na knihy a obecné články. Vyhledané rozhovory byly především se spisovateli pro děti a mládež, s odborníky různého zaměření týkající se dané problematiky, s pedagogy, ale například i s knihovnicí. Mezi nejčastěji diskutovaná témata v souvislosti s aktivitami a inspiracemi z praxe, řadíme články o školních čtenářských klubech a realizovaných projektech. Autoři těchto příspěvků také popisují a hodnotí průběhy aktivit, kterými se snaží motivovat děti k četbě. Obecné články upozorňují na důležitost motivace k četbě a správného příkladu dospělých. Z článků vyplývá, že je nezbytné poskytovat dětem co nejvíce možností, jak si ke knihám a četbě najít kladný vztah a tento vztah upevňovat.

Cílem praktické části bylo zmapovat, jak pedagogové mateřské školy a školní družiny rozvíjí u dětí předčtenářské schopnosti a dovednosti a jakým způsobem se věnují činnostem, které jsou spojené s rozvojem čtenářské gramotnosti. Nejprve je představená Mateřská škola a školní družina Černovice a poté následuje prezentace výsledků, které vyplývají z vlastního šetření. Výzkumné šetření se snaží zachytit,

do jaké míry se pedagogičtí pracovníci věnují knihám a celkovému rozvoji čtenářské gramotnosti v uvedených zařízeních.

Jedním z hlavních přínosů bakalářské práce je analýza článků z vybraných časopisů. Články přináší pohled na situaci rozvoje čtenářské gramotnosti a poukazují na aktuality v oblastech týkajících se tématu. Z několika článků je možné získat nové zajímavé poznatky a čerpat inspiraci pro práci s dětmi. Dalším přínosem bakalářské práce jsou výsledky získané z výzkumného šetření, které bylo realizováno v mateřské škole a školní družině. Šetření přineslo konkrétní údaje o současném stavu rozvíjení předčtenářských a čtenářských dovedností, řadu postřehů a námětů k zamyšlení nad danou problematikou. Pro další výzkum by bylo zajímavé porovnání výsledků s jinými mateřskými školami a školními družinami.

Seznam použitých zdrojů:

LITERATURA

ČERNÁ, O. *Čtení není žádná nuda: náměty k rozvíjení čtenářské gramotnosti a radosti ze čtení*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0720-7.

HOMOLOVÁ, K. a spol. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-492-8.

HOMOLOVÁ, K. *Dětský a dospívající čtenář*. Slezská univerzita v Opavě, 2013. ISBN 978-80-7248-952-7.

PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

SMÍŠKOVÁ, R. (2013). *Rozvoj předčtenářských dovedností v mateřské škole*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, Magisterská diplomová práce.

STRAKOVÁ, J. a kol: *Vědomosti a dovednosti pro život*. ÚIV, Praha: Tauris, 2002. ISBN neuvedeno.

TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8.

ČASOPISY

Informatorium 3-8: časopis plný nápadů pro mateřské školy a školní družiny. Praha: Portál, 2010-2016, ISSN 1210-7506.

Rodina a škola: časopis pro rodiče a učitele. Praha: Portál, 2010-2016, ISSN 0035-7766.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Celé Česko čte dětem.cz: Čtíme dětem 20 minut denně, každý den [online]. 2006 [cit. 2017-02-14]. Dostupné z: <<http://celeceskocotedetem.cz/o-nas/poslani>>

Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti PIRLS 2001: Koncepce hodnocení. ÚIV, Praha: 2001. Překlad: 2002. [online], [cit. 2016-11-03].

Dostupné z: <<http://www.csicr.cz/getattachment/cz/O-nas/Mezinarodni-setreni-archiv/PIRLS/PIRLS-2001/Publikace-Koncepce-hodnoceni-PIRLS-2011.pdf>>

Národní knihovna ČR, [online]. 2011. [cit. 2016-11-03].

Dostupné z: <<http://archiv.knihovny.cz/co-to-je-knihovna>>

O projektu, Čtení pomáhá. [online], [cit. 2017-01-14].

Dostupné z: <<http://www.ctenipomaha.cz>>

O projektu, Kamarádka knihovna. [online], [cit. 2017-01-15].

Dostupné z: <<http://kamaradkaknihovna.cz>>

Portál, s.r.o. *Profil časopisu Informatorium 3-8.* [online],[cit. 2017-01-23].

Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/info/profil-casopisu-informatorium-3-8/4559/>

Portál, s.r.o. *Profil časopisu Rodina a škola.* [online]. [cit. 2017-01-23].

Dostupné z: <<http://www.portal.cz/casopisy/ras/profil-casopisu-rodina-a-skola/4560/>>

VÍTKOVÁ, Z. *Zdravá mateřská škola, školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání,* [online], [cit. 2017-02-08]

Dostupné z: <http://www.zscernovice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=25&Itemid=26>

Výzkumný ústav pedagogický v Praze, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 2004. [online]. [cit. 2017-01-15]. ISBN 80-87000-00-5.

Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>

Příloha č. 1

Podrobný přehled článků.

1. Rozhovory

NÁZEV ČLÁNKU	ROK VYDÁNÍ	ČÍSLO	STRANA
Informatorium 3-8			
V příběhu pro děti by měl být hrdina	2012	4.	8-9
Knihy dětem zprostředkovávají životní zkušenosti	2012	6.	10-12
Společné čtení s dětmi má velký význam	2014	8.	18-19
Důležité je dětem čtení neznechutit	2014	9.	22-23
Děti potřebují, aby se s nimi mluvilo i o těžkých věcech	2015	1.	26-27
Gorila a já. Knížka o přátelství, která nemá hranice	2015	4.	26-27
Předčítání probouzí dětskou fantazii	2015	5.	26-27
Pro malé děti jsou příběhy z knížek skutečná realita	2015	6.	26-27
Moje knížky osloví děti, které rády přemýšlejí	2015	9.	26
Z dětí, které vůbec nečtou, mohou vyrůst dost nudní dospělí	2016	2.	26
Dětem nesmíme knížky nutit	2016	3.	16-17
Čtení je nezbytným předpokladem abstraktního myšlení	2016	9.	28-29
Život bez fantazie je nebezpečný	2016	10.	8-10
Rodina a škola			
Neznám větší dobrodružství než čtení	2014		32
Jak se píše pro blechy	2015	6.	31
Malý spisovatel v domě a jiné pohromy	2015	7.	7-8
Vhodné je cokoliv, co přitáhne děti, ke čtení	2016	1.	6-8
Historie nikdy nekončí	2016	9.	30

2. Aktivity a inspirace z praxe

NÁZEV ČLÁNKU	ROK VYDÁNÍ	ČÍSLO	STRANA
Informatorium 3-8			
Můj kamarád kniha	2010	3.	28
Pohádková noc	2010	5.	4
U nás čteme Foglara	2011	4.	6
Dětem čtou nejen učitelky	2011	6.	5
Noc plná kouzel	2012	4.	29
Spolupráce mateřské a základní školy v praxi	2013	2.	14
Cesta ke čtení aneb rodiče čtou dětem	2013	5.	28
Ohlédnutí za Světem knihy	2013	6.	5
Knížky a časopisy versus školáci a studenti	2014	5.	4

Pohádkové čtení	2015	6.	28
Andersenova noc v MŠ	2015	6.	28
Hurá za Ferdou a jeho kamarády	2015	9.	30
Celé Česko čte dětem	2015	9.	30
Babičky a dědečkové četli	2016	3.	30
Čtením rozvíjíme myšlení dětí	2016	3.	30
Přijďte za námi na svět knihy	2016	5.	4
Akademici čtou dětem	2016	5.	32
Rodina a škola			
Co doporučuje knihovnice	2010	4.	31
Aktivity pro rozvoj klíčových kompetencí	2010	9.	28-29
Spolupráce dědy s vnukem na čtenářském deníku	2011	1.	5
Když o knihách mluví celá škola	2012	3.	24
Postupné rozvíjení čtenářských dovedností ve škole	2012	4.	22-24
Lstí a klamem	2012	6.	22-23
Baví mě číst a hýbat světem	2012	9.	5
Thovt děti baví, učí a zajímá	2013	1.	26
Čteme s porozuměním každý den	2013	3.	31
Aby děti rády četly	2013	5.	22-23
Čtení na kolejích	2013	9.	16
Scénické čtení	2014	2.	30
Čtenářské kluby slaví úspěch	2014	4.	16
Test čtenářské gramotnosti	2014	4.	23
Čtení pro „prvňáčky“	2014	5.	13
Školní snídane s knihou	2014	5.	20
Dílna čtení a hod' si kostkou	2014	6.	16-17
Jak čteme u nás v Prosetíně	2014	6.	17
Vezmi vaše do klubu	2014	8.	28-29
Motivační hodina literatury	2015	5.	22
Čtenářské deníky	2015	6.	10-11
Zakažte dětem číst	2015	6.	21
Magická noc příběhů	2015	7.	15
Knižní blázinec	2015	7.	28
Co letí u dětí- vysprechované knížky	2015	9.	29
Noc, která se vymkla	2016	5.	2
Otestujte čtenářskou gramotnost	2016	9.	12
Pozvěte si čtecí tetu	2016	10.	4

3. Tipy na knihy

V časopise *Informatorium 3-8* jsou tipy na knihy součástí rozhovorů nebo se objevují krátké recenze.

NÁZEV ČLÁNKU	ROK VYDÁNÍ	ČÍSLO	STRANA
Rodina a škola			
Knihy z Baobabu	2010	5.	30-31
Co mohou číst malí vědci a výzkumníci	2011	3.	32

Pro malé i větší děti	2012	2.	30
Knížka o Buddhovi	2012	6.	28
Co si vyprávějí andělé?	2012	7.	18
Pro malé a velké čtenáře	2012	7.	28-29
Procházka jednou knížkou	2012	9.	30
Matýskova matematika	2013	4.	20-21
Knihy pro kluky	2014	3.	10
Knížky pro dívky	2014	6.	26-29

4. Obecné články

NÁZEV ČLÁNKU	ROK VYDÁNÍ	ČÍSLO	STRANA
Informatorium 3-8			
Jak vést děti ke čtení	2011	5.	15
Obrázková knížka dítě seznamuje s výtvarným uměním	2012	3.	18-19
Už v MŠ lze děti vést ke čtení	2012	10.	12-14
Význam čtení pro děti předškolního věku	2013	1.	4
Slovní zásoba se rozvíjí už v raném dětství	2013	10.	12-14
České děti jako čtenáři	2014	4.	23
Učíme děti lásce ke knihám	2015	4.	12-13
Rodina a škola			
Mámo, táto, učitelko, čtete mi!	2010	4.	18-19
Tip na zvyšování čtenářské gramotnosti	2011	3.	2
České děti nečtou. Co s tím uděláme?	2011	3.	10-11
Studenti neznají ani pohádku O Červené karkulce	2011	3.	12
Pozor testujeme gramotnost	2011	9.	17
Jsme to, co čteme	2011	9.	30
Uživatelé pedagogické knihovny	2012	7.	4
Mají školní knihovny v dnešní době nějaký smysl?	2012	2.	28
Děti se učí číst a psát z vlastního zájmu	2013	1.	2
Dobré zprávy o českých školách	2013	1.	4
20 miliónů za přečtené knihy	2013	5.	5
Dá se měřit gramotnost?	2013	5.	32-33
Číst více a lépe je nutnost	2013	9.	9-11
Co zjistilo mezinárodní šetření PIRLS 2011	2013	9.	12
Učitelka, děti a čítanka- spleťový čtenářský trojúhelník	2013	10.	24-25
Knihovnik vidí, kam učitel nedohlédne	2014	7.	18-19
Kolik příležitostí má čtenář	2014	9.	14-15
Ztracené kouzlo ranních novin	2016	8.	12
Čtenáři novin	2016	9.	2

Příloha č. 2

TEST ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI

Gymnázium Nad Štolou, Praha 7

Vzorové úkoly:

1. Tučně vyznačená slova k sobě mají určitý vztah. Rozhodněte, která z následujících pěti dvojic nejlépe vyjadřuje podobný vztah, jaký je mezi výrazy tučně vyznačeného páru. Zakroužkujte písmeno označující správnou odpověď. Existuje jen jedna správná odpověď.

houkat : sova

- (A) štěkat : pes
- (B) houkat : sýkorka
- (C) pták : hnízdo
- (D) mávat : kráva
- (E) jestřáb : orel

2. Za tučně vyznačeným slovem následuje pět dalších slov. Vyberte z nich to slovo, které je nejvíce protikladné tučně napsanému slovu. Zakroužkujte písmeno označující správnou odpověď. Existuje jen jedna správná odpověď.

dobrý

- (A) špatný
- (B) kyselý
- (C) červený
- (D) teplý
- (E) ošklivý

3. Ve větě je vynechaná část textu. Za větou následuje pět nabídek slov, vyberte to, které nejlépe doplňuje smysl celé věty. Zakroužkujte písmeno označující správnou odpověď. Existuje jen jedna správná odpověď.

Dinosauři předvedli během svého vystoupení na světové scéně života všechny možné tvary a velikosti, jaké si jen _____ dovede představit.

- (A) člověk
- (B) lidé
- (C) dinosaur
- (D) scéna
- (E) umí

4. Za textem jsou otázky, které souvisí s jeho obsahem. Odpovězte na základě toho, co je v textu obsaženo. Zakroužkujte písmeno označující správnou odpověď. Existuje jen jedna správná odpověď.

Mýtus ohledně mrkve a zraku se datuje od časů druhé světové války, kdy se Britské královské letectvo pokoušelo utajit skutečnost, že vyvinulo sofistikovaný radarový systém, s jehož pomocí sestřelovalo německé bombardéry. Vychloukali se, že vysoká přesnost britských pilotů stíhaček je důsledkem konzumace obrovského množství mrkvi. Je pravda, že mrkev obsahuje beta-karoten, který je nutný pro dobrý zrak. Tělo přeměňuje beta-karoten na vitamín A a extrémní nedostatek vitamínu A může způsobit slepotu. K dobrému zraku stačí nicméně jen malé množství beta-karotenu a pokud nemáte málo vitamínu A, zrak se vám nezlepší bez ohledu na to, kolik mrkvi spořádáte.

Které z následujících tvrzení nejlépe vyjadřuje hlavní myšlenku úryvku?

- (A) Máte-li dostatek vitamínu A, konzumace mrkve nezlepší váš zrak.
- (B) Britští piloti sestřelovali úspěšně německé bombardéry, protože jedli hodně mrkve.
- (C) Ve druhé světové válce bojovali Britové proti Němcům.
- (D) Kdo jí mrkev, má dobrý zrak.
- (E) Mrkev neobsahuje beta-karoten, a proto se po konzumaci mrkve zrak nezlepší.

Z úryvku vyplývá, že:

- I. Mrkev obsahuje beta-karoten.
 - II. Lidské tělo potřebuje beta-karoten pro dobrý zrak.
 - III. Beta-karoten obsahuje vitamín A.
 - IV. Nadbytek vitamínu A může mít nepříznivé zdravotní důsledky.
- (A) platí pouze I.
 - (B) platí pouze I. a II.
 - (C) platí pouze II. a III.
 - (D) platí pouze III. a IV.
 - (E) platí pouze IV.

4. (B) platí pouze I a II.
dostatek vitamínu A, konzumace mrkve nezlepší váš zrak.
1. (A) štěkat : pes, 2. (A) špatný, 3. (A) člověk, 4. (A) Máte-li

SPRÁVNÉ ODPOVĚDI:

Příloha č. 3

Dotazník

1) Předčítání je jedna z možností, jak pracovat s knihou. Používáte ještě jiné metody práce s knihou?

- dramatizace pohádek, příběhů
- obrázkové čtení
- diskuze o knize
- prohlížení knih
- používání knih jako motivace
- jiná

odpověď.....

..

2) Jaké metody práce s knihou jsou u dětí oblíbené?

.....
.....
.....
.....

3) Kdy se věnujete předčítání?

- před spaním
- dopoledne při řízené činnosti
- po příchodu dětí z vyučování
- jiná

odpověď.....

..

4) Jak často dětem předčítáte?

- denně

- 2-3 krát týdně
- 1 krát týdně

5) Projevují děti zájem o předčítání?

- ano
- ne

6) Podle jakých kritérií vybíráte knihy, se kterými pracujete?

- výběr necháváme na dětech
- čteme novinky
- máme několik knih, které jsou osvědčené
- náhodný výběr
- jiná

odpověď.....

.

7) Spolupracujete v souvislosti s rozvojem předčtenářské gramotnosti s knihovnou?

- ano, pravidelně si knihovna pro MŠ/ŠD připravuje program
- ano, ale jedná se o prohlídkové návštěvy bez programu
- ano, spolupracujeme s knihovnicí při výběru knih pro děti
- nespolečně

8) Spolupracujete v souvislosti s rozvojem předčtenářské gramotnosti s rodiči?

- ano

Jakým

způsobem?.....

.....

- ne

9) Jaké vnímáte u dětí nejčastější změny (pokroky), když se knihám pravidelně věnujete?

- mají více znalostí
- rozvinutější estetické vnímání
- vřelejší vztah ke knize
- bohatá slovní zásoba
- déle udrží pozornost
- jiné
změny.....
- ..

10) Jaké pobíráte dětské časopisy?

- Sluníčko
- Měďa Pusík
- Mateřídouška
- Báječná školka
- žádné
- jiná
odpověď.....
- ..

11) Zapojujete se do některých projektů, které podporují u dětí zájem o knihy?

- Noc s Andersenem
- Celé Česko čte dětem
- Rosteme s knihou
- nezapojujeme se

- jiná
odpověď.....
- ..

12) Vyberte 2-3 cíle, které se snažíte maximálně naplnit v oblasti předčtenářské gramotnosti.

- vybudovat kladný vztah ke čtení a radosti z něj
- rozvoj dětské představivosti a fantazie
- rozvoj vyjadřovacích a komunikačních schopností
- rozvoj myšlení a paměti
- získání povědomí, že jim knihy přináší nové informace
- rozvoj smyslového vnímání

13) Jaký souhrn dovedností a schopností předcházejících čtení by se měly podle Vás rozvíjet u dětí v MŠ/ŠD?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14) Pozorujete rozdíly v zájmech o knihy mezi dětmi, které vyrůstaly před 20 lety a dětmi, které vyrůstají teď, v době počítačů?

.....

.....

.....

.....

Abstrakt

ČERNÁ, H. Předčtenářská gramotnost v mateřských školách a školních družinách. České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.

Klíčová slova: předčtenářská gramotnost, čtenářská gramotnost, vývoj čtenáře, čtenářství, rozvoj čtenářství

Bakalářská práce se zabývá předčtenářskou gramotností u dětí v mateřských školách a školních družinách. Teoretická část práce objasňuje základní pojmy související s tématem. Popisuje vývoj předčtenáře v rodině, v mateřské škole, v knihovně a zaměřuje se na faktory ovlivňující předčtenářskou gramotnost. Dále zachycuje záběr textů souvisejících s tématem předčtenářské, čtenářské gramotnosti z časopisů *Informatorium 3-8* a *Rodina a škola* v období 2010-2016.

Praktická část je zaměřena na zjištění konkrétních údajů ohledně rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti v Základní a Mateřské škole Černovice. Seznamuje s výsledky výzkumného šetření, které bylo provedeno v mateřské škole a ve školní družině. Výsledky dotazníků z mateřské školy jsou doplněny poznatky z pozorování.

Abstract

Pre-reader Literacy in the Nursery Schools and After-school Clubs

Key words: pre-readers literacy, reader's literacy, development of the reader, readership, development of the readership

This bachelor thesis focuses on pre-reader's literacy of children placed in nursery schools and after school care. The theoretical part clarifies basic terms related to the topic. It describes the reader's development in the family, nursery school, library and it focuses on the factors that are influencing the pre-reader's literacy. Furthermore the thesis records thematic range of the texts from the journal *Informatorium 3-8* and *Rodina a škola* issued between 2010 and 2016.

The practical part focuses on the findings of particular data related to the development of reading skills and reader's literacy on the elementary and nursery school in Černovice. This part introduces the results of research which was conducted in the nursery school and after school care. The peer observation complements the results from the nursery school.